

ประเด็นกฎหมายเกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและอาเซียน

Legal Issues Concerning the Economic Integration and ASEAN

Received: 17 มีนาคม 2563

Revised: -

Accepted: 17 มีนาคม 2563

ดร. ธเนศ สุจารีกุล*

Dr. Thanesh Sucharikul

บทคัดย่อ

ในปัจจุบัน การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค (regional trading arrangements หรือ RTAs) ได้ทวีจำนวน (proliferation) ขึ้นอย่างมากนับพันๆ แห่ง และไม่จำกัดอยู่ในภูมิภาคเดียวกัน (same region) แต่ขยายตัวข้ามภูมิภาค (cross regions) รวมทั้งมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในลักษณะสองฝ่าย (bilateral trading arrangements) อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจตามความตกลงทั่วไปว่าด้วยอัตราภาษีศุลกากร (General Agreement on Tariffs and Trade หรือ GATT) พบว่า RTAs เหล่านี้ ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ดังกล่าว สภาวะเช่นนี้จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการค้าเสรี (free trade) ในระดับโลก เพราะ RTAs เป็นข้อยกเว้นของหลักการห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติ (most favoured nation treatment หรือ MFN) ดังนั้น ยังมี RTAs เพิ่มขึ้นมากเท่าไร การเลือกปฏิบัติก็ยังมีมากขึ้นเท่านั้น อาเซียน (ASEAN) อยู่ในสภาวะนี้และได้รับผลกระทบเช่นเดียวกัน อนึ่ง RTAs มีหลายประเภท เช่น เขตการค้าเสรี (free trade areas หรือ FTAs) สหภาพศุลกากร (customs unions หรือ CUs) และประชาคมเศรษฐกิจ (economic communities หรือ ECs) นอกจากนี้ ยังมีเขตเศรษฐกิจ (economic areas) ซึ่งคล้ายแต่ไม่ใช่ RTAs เช่น การค้าชายแดน (frontier traffics) และเขตเศรษฐกิจพิเศษ (special economic zones หรือ SEZs) ซึ่งทำให้เกิดความสับสน นอกจากนี้ การอนุวัติการ (implementation) ให้เป็นไปตามสิ่งต่างๆ เหล่านี้ เกือบทุกประเทศ รวมทั้งประเทศไทย จำเป็นต้องมีกฎหมายอนุวัติการด้วย

ดังนั้น บทความนี้ จึงจะพยายามที่จะอธิบายถึงประเด็นกฎหมายดังกล่าวข้างต้นอย่างสั้นและกระชับที่สุด เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ในระดับต้น

คำสำคัญ: การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค (regional trading arrangements หรือ RTAs), ความตกลงทั่วไปว่าด้วยอัตราภาษีศุลกากร (General Agreement on Tariffs and Trade หรือ GATT), การค้าชายแดน (frontier traffics), เขตเศรษฐกิจพิเศษ (special economic

*น.บ. (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์); M.A. (University of Detroit); M.C.L./LL.M. (With Highest Honors)/S.J.D. (George Washington University); USA

zones หรือ SEZs), อาเซียน (Association of South East Asian Nations หรือ ASEAN), กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter)

Abstract

At present, regional trading arrangements or RTAs have been proliferated to a number of thousands, and they are not circumscribed within the same regions but are expanded cross-regions. Some RTAs are in a form of bilateral trading agreements. However, appraising from the criteria established by the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT), it appears that most of these RTAs are not in agreement with the criteria. These phenomena pose a problem to free trade on a global basis because the RTAs are an exception to the principle of the most favoured nation treatment or MFN. Consequently, the more the world has RTAs the more free trade on a global basis shall be thereby affected. The ASEAN which is a multilateral RTA shall be similarly affected. Moreover, there are many types of RTAs, such as free trade areas or FTAs; customs unions or CUs; and economic communities or ECs. In addition, there are economic areas which are similar to but not the same as RTAs, such as frontier traffics and special economic zones or SEZs, which create confusion. Besides, in the implementation of these things, virtually all states involved, including Thailand, shall need implementing legislations.

Accordingly, this paper shall endeavour to explain the legal issues associated with these things in a concise manner for readers to preliminary understand them.

Keywords: Regional trading arrangements or RTAs, General Agreement on Tariffs and Trade (GATT), Frontier traffic, Special economic zones (SEZs), Association of South East Asian Nations (ASEAN), ASEAN Charter

1. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศคืออะไร

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ในแง่กฎหมาย อยู่ภายใต้บังคับของความตกลงระหว่างประเทศซึ่งอยู่ในกรอบขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization หรือ WTO) 2 ฉบับ คือ (1) ความตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดอัตราภาษีศุลกากร (General Agreement on Tariffs and

Trade หรือ GATT (1947)) และ (2) ความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (General Agreement on Trade in Services หรือ GATS (1995))

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ทั้งในด้านการค้าสินค้าตาม GATT และการค้าบริการตาม GATS มีจุดประสงค์สำคัญเหมือนกันคือต้องการให้การค้าระหว่างประเทศในกลุ่มดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในกลุ่มกับประเทศนอกกลุ่ม หลังการรวมกลุ่มเหมือนเดิม หรือดีกว่าเดิม แต่จะต้องไม่เลวไปกว่าเดิม ซึ่งจะได้อธิบายให้เห็นต่อไป

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ มีหลายความเข้ม โดยเริ่มจากความเข้มน้อยไปยังความเข้มมาก โดยลำดับดังต่อไปนี้ (1) เขตการค้าเสรี (Free Trade Area หรือ FTA) (2) สหภาพศุลกากร (Customs Union หรือ CU) และ (3) ประชาคมเศรษฐกิจ (Economic Community หรือ EC)

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ มีหลายระดับ โดยเริ่มจากระดับกว้างที่สุดไปถึงระดับแคบที่สุด คือ (1) **ระดับโลก** (World Trading Arrangement หรือ WTO) ซึ่งได้แก่องค์การการค้าโลก (2) **ระดับภูมิภาค** (Regional Trading Arrangement หรือ RTA) รวมทั้ง FTA และ CU เช่น AFTA (ASEAN Free Trade Area)¹ หรือ NAFTA (North American Free Trade Area)² และ (3) **ระดับสองประเทศ** (Bilateral Trading Arrangement หรือ BTA) ซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ความตกลงทวิภาคีด้านการค้าเสรี เช่น Japan Thailand Economic Partnership Agreement (JTEPA)³

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เป็นข้อยกเว้นจากหลักการการเข้าถึงตลาด (Market Access หรือ MA) และหลักการห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination) และหลักการอื่นๆ ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของทั้ง GATT และ GATS

โดยที่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ในโลกเป็นการเปิดเสรีในด้านการค้าสินค้า ดังนั้นการบรรยายและข้อมูลต่างๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้จะจำกัดอยู่แต่เฉพาะการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในด้านการค้าสินค้าภายใต้ GATT เท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในความเข้าใจอย่างถ่องแท้ของประเด็นกฎหมายซึ่งเกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ และเพื่อประโยชน์ในด้านการประหยัดเวลา

¹ ประเทศสมาชิกอาเซียนได้จัดตั้ง AFTA ขึ้นโดยตราสารอาเซียน “ASEAN Framework Agreement on Enhancing Economic Cooperation (1992) โดยมี CEPT (Common Effective Preferential Tariffs) เป็นมาตรการสำคัญ ซึ่งได้แก่ การลดหรือเลิกอัตราภาษีศุลกากรซึ่งประเทศสมาชิกอาเซียนค้าขายระหว่างกันในสินค้าเกือบทุกรายการให้เหลือ 0-5% ภายในระยะเวลา 10 ปี นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 1993 ถึง วันที่ 1 มกราคม 2003

² ประกอบด้วยประเทศ สหรัฐอเมริกา แคนาดา และเม็กซิโก

³ ปัจจุบัน ไทยมีความตกลงประเทศนี้กับประเทศอื่น 12 ประเทศ

2. หลักการสำคัญของ GATT⁴ คืออะไร

1. การค้าเสรี (Free Trade) ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสามารถเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage) รัฐควรผลิตสินค้าที่ตนชำนาญแล้วไปซื้อขายแลกเปลี่ยนกับสินค้าที่ตนไม่ชำนาญ และเพื่อการนี้รัฐจะต้องไม่ปิดหรือปิดเบือนตลาด หากเป็นเช่นนี้ได้ ประชาชนในโลกก็จะมี ความกินดีอยู่ดี นักคิดสำคัญในเรื่องนี้ ได้แก่ Adam Smith และ David Ricardo เป็นอาทิ

2. การเข้าถึงตลาด (Market Access) เพื่อส่งเสริมการค้าเสรี การเข้าถึงตลาดของประเทศ ต่างๆ โดยปราศจากอุปสรรค ทั้งในด้านภาษีศุลกากรและไม่ใช้ภาษีศุลกากรเช่นกฎระเบียบต่างๆ จึงมี ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การห้ามหรือจำกัดการนำเข้าหรือส่งออกจะทำได้ หากประเทศภาคี GATT ผู้นำเข้าต้องการที่จะปกป้องผู้ผลิตในประเทศซึ่งผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน (like products)⁵ กับ สินค้าที่นำเข้า เช่นข้าวกับข้าว และ/หรือ สินค้าที่แข่งขันกันโดยตรง (directly competitive products) กับสินค้าที่นำเข้า เช่นข้าวกับข้าวโพด มาตรการเดียวที่ทำได้ก็คือการเก็บภาษีศุลกากร แต่ แม้กระนั้น อัตราภาษีศุลกากรดังกล่าวก็ไม่ควรที่จะสูงเกินสมควร เพราะหากสูงเกินไป อัตราภาษี ศุลกากรดังกล่าวก็จะมีผลเสมือนเป็นการจำกัดหรือการห้ามนำเข้าสินค้านั้นโดยปริยาย ดังนั้น GATT จึง กำหนดให้มีการเจรจาระหว่างประเทศภาคีเป็นระยะๆ ในหลักการทุกๆ 3 ปี เพื่อแลกเปลี่ยนการลด หรือเลิกอัตราภาษีศุลกากรระหว่างกัน (reciprocity) เมื่อตกลงกันแล้วก็ให้นำไปกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในตารางข้อผูกพัน (Schedules of Commitment) ของตน ซึ่งประเทศภาคี GATT ทุก ประเทศสามารถเข้าถึงได้ เป็นการสร้างความโปร่งใส (transparency) ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญของ GATT เช่นเดียวกัน

3. การห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination) ในกรณีที่สินค้าชนิดเดียวกัน สินค้าเหล่านั้นไม่ว่าจะมาจากประเทศภาคี GATT ใด จะต้องได้รับการปฏิบัติเหมือนกันจากประเทศ ภาคี GATT ผู้นำเข้า ทั้งในด้านอัตราภาษีศุลกากรก่อนสินค้าเข้าประเทศ (การให้ผลปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง หรือ Most Favoured Nation Treatment (MFN)) และภาษีตลอดจนกฎระเบียบ

⁴ ดูภาคผนวก ตาราง 1

⁵ สินค้าชนิดเดียวกัน (like products) ได้แก่สินค้าที่ (1) รูปร่างลักษณะ (products' properties, nature, and quality) เหมือนกัน (2) จุดประสงค์การใช้ (end uses) เหมือนกัน (3) ผู้บริโภคมีรสนิยม (customers' taste and habit) เหมือนกัน (4) อยู่ในพิกัดอัตราภาษีศุลกากร (tariffs' classification) เดียวกัน และ (5) มีความปลอดภัย (safety) เช่นเดียวกัน

ในประเทศหลังจากสินค้าเข้าประเทศแล้ว (การให้ผลปฏิบัติเยี่ยงคนชาติหรือ National Treatment (NT)) ดูหน้า 30

4. **ข้อยกเว้นอันจำกัด (Limited Exceptions)** กล่าวคือ การดำเนินมาตรการต่างๆ ดังต่อไปนี้ เป็นอาทิ (1) สินค้าอันตราย จำกัด/ห้ามนำเข้า (2) สินค้าขาดตลาด จำกัด/ห้ามส่งออก (3) จำต้องปกป้องศีลธรรมอันดี (4) จำต้องปกป้องชีวิตหรือสุขภาพคน สัตว์ หรือพืช (5) เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่อาจหมดสิ้น (6) เกี่ยวกับการนำเข้าหรือส่งออกเงินหรือทอง (7) จำเป็นเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายที่ไม่ขัดกับ GATT (8) เกี่ยวกับสินค้าที่ผลิตจากนักโทษ (9) เพื่อปกป้องสมบัติของชาติในด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี (10) ข้อมูลซึ่งหากเปิดเผยจะเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติ (11) อาวุธ ยุทโธปกรณ์ และวัสดุกันมันตรังสี (12) ต้องปฏิบัติตามพันธกรณีที่มีตามกฎหมายระหว่างประเทศ (13) การค้าชายแดน (14) เขตการค้าเสรี (15) สหภาพศุลกากร (16) ประชาคมเศรษฐกิจ (17) การปฏิบัติเป็นพิเศษกับประเทศกำลังพัฒนา เช่น GSP

5. **ไม่ใช้กับกระบวนการผลิตที่ไม่มีผลต่อสินค้า (No NPR-PPMs)** เดิม GATT ไม่ใช้บังคับกับกระบวนการผลิตทั้งปวง แต่ปัจจุบัน**ไม่ใช้กับกระบวนการผลิตที่ไม่มีผลต่อสินค้าที่ผลิตสำเร็จแล้ว** อาทิกุ้งที่จับโดยอวนที่ไม่มีเครื่องแยกเต่าทะเล (turtle excluder devices หรือ TEDs) อย่างไรก็ดี หากกระบวนการผลิตมีผลกระทบต่อสินค้าที่ผลิตสำเร็จแล้ว เช่น DDT ตกค้างในพืชผักผลไม้ หรือของเล่นเด็กซึ่งใช้สีที่อาจเป็นอันตรายต่อเด็ก เช่นนี้ กระบวนการผลิตจะเป็นเกณฑ์ในการห้ามนำเข้า หรือการเลือกปฏิบัติ ด้วย โดยผลของความตกลงภายใต้ WTO 2 ฉบับ คือ (1) ASPS (Agreement on Sanitary and Phytosanitary Standards และ (2) ATBT (Agreement on Technical Barriers to Trade) ส่วนกระบวนการผลิตที่ไม่มีผลกระทบต่อสินค้าที่ผลิตสำเร็จแล้ว (Non-Product Related Processes and Production Methods หรือ NPR-PPMs) เช่นอวนที่จับกุ้งที่มีเครื่องมือแยกเต่าทะเล หรืออวนที่ใช้จับกุ้งโดยไม่มีเครื่องมือแยกเต่าทะเล ทั้งคู่ ไม่มีผลใดๆ กับกุ้งที่จับได้ จะนำมาใช้ไม่ได้

6. **การระงับข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพ (Effective DSM)** เริ่มด้วยการเจรจาภายใต้กรอบเวลา (10 วันตอบ 30 เจจา 60 เสร็จ นับแต่มีคำร้อง) ต่อด้วยการพิจารณาของ Panel ซึ่งต้องเสร็จภายใน 9 (6+3) เดือน ต่อด้วยการพิจารณาของ Appellate Body ในประเด็นกฎหมาย ซึ่งต้องเสร็จใน 90 (60+30) วัน ซึ่งคำตัดสินมีผลเสมอวันแต่ประเทศภาคีทั้งหมดจะคัดค้าน (negative consensus) ถ้าแพ้ ต้องแจ้งภายใน 1 เดือนว่าจะปฏิบัติตามคำตัดสินภายในเวลาเท่าไร ถ้าตกลงกันไม่ได้ระหว่างคู่พิพาทภายใน 45 วัน ต้องให้อนุญาตตุลาการตัดสินภายใน 90 วัน หลังจาก Panel หรือ Appellate Body ตัดสิน แล้วแต่กรณี หลังจากนั้นถ้าไม่ปฏิบัติตาม Dispute Settlement Body (DSB) อาจอนุญาตให้ผู้ชนะตอบโต้ได้

MFN และ NT ตลอดจนข้อยกเว้นต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น รวมทั้งเขตการค้าเสรี มีจุดประสงค์สำคัญในการส่งเสริมการค้าเสรี ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสามารถเชิงเปรียบเทียบ ข้อยกเว้นต่างๆ มีจุดประสงค์สำคัญเพื่ออํารงไว้เพื่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีและความกินดีอยู่ดีของประชาชนอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการค้าเสรี

3. หลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจตาม GATT คืออะไร

1. **Free Trade Area (FTA)**⁶ มีหลักการสำคัญคือ (1) เพื่อให้การค้าระหว่างประเทศในกลุ่มดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันการค้าระหว่างประเทศในกลุ่มกับประเทศนอกกลุ่มไม่เลวไปกว่าเดิม (2) ด้วยเหตุนั้น อัตราภาษีศุลกากรและกฎระเบียบอันเป็นข้อจำกัดจะต้องถูกขจัดให้หมดไปในสินค้าซึ่งประเทศในกลุ่มค้าขายกันในเกือบทุกรายการ (duties and other restrictive regulations of commerce shall be eliminated in substantially all the trade) (3) การห้ามหรือจำกัดการนำเข้าสินค้าจากประเทศในกลุ่มจะทำได้ ยกเว้นภายใต้เงื่อนไขบางประการ เช่น การขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ (balance of payment) แต่ไม่รวมถึงมาตรการปกป้อง (safeguards)⁷ (4) อย่างไรก็ตาม แต่ละประเทศในกลุ่มยังคงสามารถที่จะมีอัตราภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าจากประเทศนอกกลุ่มเป็นของตนเอง (separate external tariffs) ซึ่งอาจต่างกัน แต่อัตราภาษีศุลกากรดังกล่าวจะต้องไม่สูงไปกว่าเดิม หลังจากมีการรวมกลุ่มแล้ว

⁶ ดู ภาคผนวก ตาราง 3 และแผนภูมิ FTA/CU

⁷ GATT Article XIX 1(a): (Safeguards) provides that “

1. If, as a result of **unforeseen developments** and of the effect of the **obligations** incurred by a contracting party under this Agreement, including tariff concessions, **any product is being imported into the territory of that contracting party in such increased quantities** and under such conditions **as to cause or threaten serious injury to domestic producers** in that territory of **like or directly competitive products**, the contracting party **shall be free**, in respect of such product, and to the extent and for such time as may be necessary to prevent or remedy such injury, **to suspend** the obligation in whole or in part or **to withdraw** or **modify** the concession.

2. Customs Union (CU)⁸ มีหลักการสำคัญคือ (1) เพื่อให้การค้าระหว่างประเทศในกลุ่มดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันการค้ากับประเทศนอกกลุ่มไม่เลวไปกว่าเดิม (2) ด้วยเหตุนี้ อัตราภาษีศุลกากรและกฎระเบียบอันเป็นข้อจำกัดจะต้องถูกขจัดให้หมดไปในสินค้าซึ่งประเทศในกลุ่มค้าขายกันเกือบทุกรายการ (duties and other restrictive regulations of commerce shall be eliminated in substantially all the trade) (3) การห้ามหรือจำกัดการนำเข้าสินค้าจากประเทศในกลุ่มจะทำได้ ยกเว้นภายใต้เงื่อนไขบางประการ เช่นการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ (balance of payment) แต่ไม่รวมถึงมาตรการปกป้อง (safeguards) (4) แต่ทั้งนี้ ประเทศในกลุ่มจะต้องมีอัตราภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าจากประเทศนอกกลุ่มเป็นอัตราเดียว (common external tariffs) โดยการนำเอาอัตราภาษีศุลกากรเดิม ซึ่งอาจต่างกันมาหาค่าเฉลี่ย ดูหน้า 31

3. Economic Community (EC)⁹ (1) ไม่มีหลักเกณฑ์ แต่ในความเข้าใจของคนทั่วไป การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการค้า น่าจะมากกว่า FTA และ CU (2) สำหรับ AEC กฎบัตรอาเซียนข้อ 1 วรรค 7 กำหนดให้ AEC เป็นเขตที่มีตลาดเดียวและฐานการผลิตเดียว ซึ่งมีความมั่นคง ความเจริญรุ่งเรือง และมีการรวมตัวทางเศรษฐกิจซึ่งจะอำนวยความสะดวกให้สินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน ตลอดจนนักธุรกิจ ผู้ประกอบวิชาชีพ ผู้มีทักษะ และแรงงาน เคลื่อนไหวได้อย่างเสรี (3) อย่างไรก็ดี โดยที่ประเทศอาเซียนยังคงมีอำนาจอธิปไตยโดยสมบูรณ์กับประเทศนอกกลุ่ม รวมทั้งในด้านอัตราภาษีศุลกากรที่ต่างกัน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ในด้านเหล่านี้เป็นเครื่องมือในการควบคุม อาทิ แหล่งกำเนิดสินค้า การยอมรับซึ่งมาตรฐานสินค้า การอำนวยความสะดวกในระเบียบพิธีศุลกากร และความโปร่งใสของกฎหมาย ดูหน้า 31

4. ปัญหาของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

1. การรวมกลุ่มเศรษฐกิจทวีจำนวนขึ้นอย่างมาก (proliferation)

ก่อนมีการจัดตั้งองค์การการค้าโลก ในปี 1995 การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจำกัดอยู่แต่เฉพาะในภูมิภาค และมีจำนวนน้อยมาก เช่น ประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community หรือ EEC) เขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North American Free Trade Area) และ เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area หรือ AFTA) แต่ภายหลังจากที่มีการจัดตั้งองค์การการค้าโลก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจทวีจำนวนขึ้นอย่างมาก เอกสาร World Trade Report ซึ่งได้

⁸ ดู ภาคผนวก ตาราง 3 และแผนภูมิ FTA/CU หน้า 30

⁹ ดู ภาคผนวก ตาราง 3 และแผนภูมิ FTA/CU หน้า 30

จัดทำขึ้นในปี 2003 ประเมินว่า ในปี 2004 มี FTAs ทั่วโลกประมาณ 300 แห่ง คงมี Hong Kong, Macao, Mongolia, และ Taiwan เท่านั้น ที่ไม่มี FTA กับประเทศใด

พิจารณาตามแนวโน้มนี้ คาดว่าในปัจจุบัน FTAs ทั่วโลก คงมีมากกว่า 1,000 แห่ง

2. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะในภูมิภาค แต่ข้ามภูมิภาค (cross regions) และส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มระหว่างสองเขตศุลกากร (bilateral FTAs)

ในปัจจุบัน การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะในภูมิภาค แต่ข้ามภูมิภาค และส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มระหว่างสองเขตศุลกากร (bilateral FTAs) เช่น (1) ระหว่างไทยกับจีน ญี่ปุ่น เกาหลี อินเดีย ปากีสถาน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา ชิลี เปรู และตุรกี (2) ระหว่างสหภาพยุโรป กับเม็กซิโก ชิลี และแอฟริกาใต้ (3) สหรัฐอเมริกากับจอร์แดน อียิปต์ ชิลี ออสเตรเลีย และสิงคโปร์ และ (4) ระหว่างญี่ปุ่นกับสิงคโปร์ และเม็กซิโก ส่วนการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจระหว่างเขตศุลกากรที่มากกว่า 2 เขตขึ้นไป ที่โดดเด่น ก็มี อาทิ (1) Trans-Pacific Partnership (TPP) ระหว่างสหรัฐอเมริกา (ปัจจุบันถอนตัว) กับ บรูไน มาเลเซีย สิงคโปร์ เวียดนาม ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ แคนาดา เม็กซิโก ชิลี เปรู และตุรกี (2) Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) ระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ กับ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเหล่านี้ข้ามภูมิภาคทั้งสิ้น

3. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนมากไม่เป็นไปตามกฎของ GATT (Article XIX Paragraphs 5 and 8)¹⁰

จากการวิเคราะห์ของสำนักงานเลขาธิการองค์การการค้าโลก การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนมากไม่เป็นไปตามกฎของ GATT (Article XIX Paragraphs 5 and 8) กล่าวคือ

1. ระหว่างประเทศในกลุ่ม อัตราภาษีศุลกากรและกฎระเบียบซึ่งเป็นข้อจำกัดไม่ถูกขจัดให้หมดไปในสินค้าเกือบทุกรายการซึ่งประเทศเหล่านี้ค้าขายกัน (duties and other restrictive regulations of commerce are not eliminated in substantially all the trade)

2. ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างประเทศในกลุ่มและประเทศนอกกลุ่ม หลังการรวมกลุ่ม เลวกว่าก่อนการรวมกลุ่ม ซึ่งขัดกับกฎของ GATT ที่จะต้องเหมือนเดิม หรือดีกว่าเดิม แต่จะเลวกว่าเดิมไม่ได้ เช่นในกรณี FTA ก่อนการรวมกลุ่ม ประเทศในกลุ่มหนึ่งใดเคยเก็บภาษีศุลกากร

¹⁰ WTO Document on “SYNOPSIS OF “SYSTEMIC” ISSUES RELATED TO REGIONAL TRADE AGREEMENTS”, Note by the Secretariat, WT/REG/W/37, 2 March 2000

จากการนำเข้าข้าวจากประเทศนอกกลุ่มหนึ่งใด ในอัตรา 10% ของราคา หลังการรวมกลุ่มจะต้องเก็บภาษีเช่นว่า ในอัตรา 10% หรือต่ำกว่า แต่จะสูงกว่าไม่ได้

3. ไม่มีการแจ้งการรวมกลุ่มให้ประเทศภาคี GATT อื่นๆ ทราบ เพื่อประเมินว่าการรวมกลุ่มเหล่านี้สอดคล้องกับกฎของ GATT ดังกล่าวข้างต้น หรือไม่

4. ในกรณีที่มีการแจ้งการรวมกลุ่มให้ประเทศภาคี GATT อื่นๆ ทราบ เพื่อประเมินว่าการรวมกลุ่มเหล่านี้สอดคล้องกับกฎของ GATT ดังกล่าวข้างต้น หรือไม่ แต่ประเทศสมาชิก GATT ในองค์รวม (GATT CONTRACTING PARTIES) ไม่สามารถตัดสินว่าการรวมกลุ่มเหล่านั้น สอดคล้องกับกฎของ GATT ดังกล่าวข้างต้น หรือไม่ ซึ่งผลก็คือ

a. ตราบใดที่ประเทศสมาชิก GATT ในองค์รวม ไม่ตัดสินว่าการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับกฎของ GATT ดังกล่าวข้างต้น การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจดังกล่าว ย่อมสอดคล้องการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจดังกล่าว

b. ตราบใดที่ประเทศสมาชิก GATT ในองค์รวม ไม่ตัดสินว่าการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจดังกล่าว สอดคล้องกับกฎของ GATT ดังกล่าวข้างต้น การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจดังกล่าว ย่อมไม่สอดคล้องการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจดังกล่าว

5. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเหล่านี้ไม่ได้ส่งเสริมการค้าเสรีอย่างแท้จริง เพราะอัตราภาษีศุลกากรและกฎระเบียบซึ่งเป็นข้อจำกัดไม่ถูกขจัดให้หมดไปในสินค้าเกือบทุกรายการซึ่งประเทศเหล่านี้ค้าขายกัน

a. สินค้าที่ประเทศกำลังพัฒนาภาคี GATT มีความสามารถในการแข่งขัน เช่น สินค้าเกษตร สิ่งทอ และเครื่องนุ่งห่ม เกือบไม่เคยนำมาลด/เลิกอัตราภาษีศุลกากร

b. สินค้าที่นำมาลด/เลิก มีอัตราภาษีศุลกากรต่ำอยู่แล้ว เกือบไม่ต่างจากอัตราภาษีศุลกากรที่เรียกเก็บจากทุกประเทศที่เป็นภาคี GATT (MFN rates) และเป็นสินค้าซึ่งประเทศกำลังพัฒนาภาคี GATT ไม่มีความสามารถในการแข่งขัน

6. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเหล่านี้ ประเทศภาคี GATT ที่เป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ ที่เข้าร่วม มักจะนำเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการค้าสินค้าโดยแท้ (non-trade issues) เข้ามาเป็นกฎเกณฑ์ เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มาตรฐานแรงงาน การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด การเคารพต่อและการป้องกันปราบปรามสิทธิทรัพย์สินทางปัญญา การส่งเสริมและเคารพต่อสิทธิมนุษยชน การส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การป้องกันและปราบปรามผู้ก่อการร้าย ซึ่งเรื่องเหล่านี้มักจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตสินค้าซึ่งไม่มีผลใดๆ ต่อสินค้าที่ผลิตสำเร็จแล้ว (non-product related processes and production methods หรือ NPRPPM) และมักมีผลกระทบต่อความสามารถเชิงเปรียบเทียบของประเทศกำลังพัฒนาภาคี GATT

7. โดยที่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็นการให้สิทธิพิเศษระหว่างประเทศในกลุ่มเท่านั้น โดยถือว่าเป็นข้อยกเว้นของการห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติ (MFN) ดังนั้น ยิ่งมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมากเท่าใด ก็ย่อมมีการเลือกปฏิบัติมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งย่อมจะมีผลกระทบในเชิงลบกับกฎเกณฑ์ทางการค้าในกรอบโลก เช่นความตกลงระหว่างประเทศทั้งปวง ภายใต้องค์การการค้าโลกรวมทั้ง GATT นาย Peter Sutherland อดีตผู้อำนวยการใหญ่ขององค์การการค้าโลก ได้เคยกล่าวว่า

a. “Yet nearly five decades after the founding of the GATT, MFN is no longer the rule; it is almost the exception. Certainly, much trade between the major economies is still conducted on an MFN basis. However, what has been term “the spaghetti bowl” of customs union, common markets, regional and bilateral free trade areas, preferences and an endless assortment of miscellaneous trade deals has almost reached the point where MFN treatment is exceptional treatment. Certainly the term might now be better defined as LFN, Least-Favoured-Nation treatment.”¹¹

5. การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศกำลังพัฒนาภาคี GATT เช่นประเทศไทย มากน้อยเพียงใด

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศกำลังพัฒนาภาคี GATT มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับอำนาจในการเจรจาต่อรอง ความรู้ในกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ ความเชี่ยวชาญในการเจรจา และความพร้อมในด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการเจรจา เป็นอาทิ

6. วิวัฒนาการของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในกรอบอาเซียนเป็นอย่างไร¹²

AFTA (ASEAN Free Trade Area) ได้รับการจัดตั้งขึ้นในปี 1992¹³ โดยมี CEPT (Common Effective Preferential Tariffs) (1992/2003) เป็นตราสารอาเซียนสำคัญในการทำ

¹¹ WTO World Trade Report 2003, Chapter II, The Erosion of Non-Discrimination, at Paragraph 60, Page 19

¹² ดู ภาคผนวก ตาราง 4

¹³ AFTA was established by the “ASEAN Framework Agreement on Enhancing Economic Cooperation (1992)

ให้ AFTA บรรลุผล กล่าวคือ กำหนดให้ประเทศสมาชิกอาเซียนลด/เลิกอัตราภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าที่ค้าขายระหว่างกันเกือบทุกรายการให้เหลือ 0-5% ภายในระยะเวลา 10 ปี นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 1993 ถึงวันที่ 1 มกราคม 2003

AEC (ASEAN Economic Community) เป็นเป้าหมายทางเศรษฐกิจของอาเซียน เป็นวิวัฒนาการที่สืบเนื่องมาจากตราสารอาเซียนหลายฉบับ อาทิ Bali Concord II (2003) AEC Blueprint (2007) และ ASEAN Charter (2008) AEC เป็นหนึ่งในสามประชาคมย่อยของประชาคมอาเซียน (AC) AEC มีวัตถุประสงค์สำคัญตามที่ปรากฏใน Bali Concord II (2003) และ ASEAN Charter (2008) คือการทำให้อาเซียนมีลักษณะเป็นตลาดเดียว เป็นฐานการผลิตเดียว เป็นประชาคมที่มีศักยภาพในการแข่งขันทางการค้าสูง ทั้งนี้ โดยทุน วัตถุดิบ แรงงาน สินค้า และบริการ สามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี เป็นประชาคมที่มีความเจริญก้าวหน้า มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีประชาชนเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อน เป็นประชาคมที่ทุกประเทศที่เข้าร่วมมีโอกาสในการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน และเป็นประชาคมที่มุ่งจะประสานเป็นหนึ่งเดียวกับระบบเศรษฐกิจของโลก

7. AEC มีสถานะทางกฎหมายเช่นไรเมื่อพิจารณาจาก GATT

AEC มีพัฒนาการมาจากเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area หรือ AFTA) แม้ว่าในปัจจุบัน หรือในอนาคตอันใกล้ จะเปิดเสรีมากกว่า FTA ตามปกติ กล่าวคือเปิดเสรีมากขึ้นทั้งในทางกว้างและทางลึก คือจำนวนสินค้ามากขึ้นและอัตราภาษีศุลกากรจะเป็นศูนย์เกือบทุกรายการ แต่โดยที่ AEC ไม่มีอัตราภาษีศุลกากรเป็นอัตราเดียวต่อประเทศนอกกลุ่ม (common external tariffs) ดังนั้น AEC จึงเป็นได้เพียง FTA ที่มีความเข้มข้น

8. อะไรคือเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญในการทำให้ AEC บรรลุผล

AEC เป็นผลมาจากวิวัฒนาการที่ค่อนข้างยาวนาน นับตั้งแต่ ASEAN (Bali) Concord I (1976) เป็นต้นมา โดยมีตราสารอาเซียน (ASEAN Instruments) ต่างๆ ดังต่อไปนี้ เป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญในการเปิดเสรีในด้านเศรษฐกิจและการค้าระหว่างกัน อาทิ

- (1) การค้าสินค้า ได้แก่ ASEAN PTA (1977) CEPT/AFTA (1992) ATIGA (2008)
- (2) การค้าบริการ ได้แก่ AFAS (1995) และ AFAS Amendment (2003)
- (3) การลงทุน ได้แก่ AAPPI (1987) AIA (1998) และ ACIA (2009)

ตราสารอาเซียนต่างๆ เหล่านี้ กำหนดจุดประสงค์ หลักการ ทิศทาง กรอบเวลา การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน แต่จุดประสงค์หลักน่าจะได้แก่ความร่วมมือเพื่อเพิ่มการค้าระหว่างกันให้มากขึ้นเพื่อลดการพึ่งพาตลาดประเทศที่พัฒนาแล้ว เพื่อเพิ่มศักยภาพในการเจรจาเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศในเวทีโลก โดยมีกรอบเวลาที่แน่นอนในการปฏิบัติ ส่วนเครื่องมือทางกฎหมายที่จะอนุวัติการให้เป็นไปตามจุดประสงค์เช่นว่าน่าจะได้แก่ พันธกรณีในการเปิดตลาด การห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติ ความโปร่งใสของกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ การยอมรับในมาตรฐานสินค้า มาตรฐานการศึกษา และมาตรฐานความรู้และประสบการณ์ ตลอดจนประกาศนียบัตรและใบรับรองซึ่งกันและกัน รวมทั้งการระงับข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพ

แต่สิ่งที่น่าจะเป็นอุปสรรคในการอนุวัติการให้เป็นไปตามจุดประสงค์โดยเครื่องมือดังกล่าว น่าจะได้แก่ ความรู้สึกหวงแหนในอำนาจอธิปไตย ความยืดหยุ่นในการปฏิบัติตามพันธกรณี การตัดสินใจโดยฉันทามติตามวิถีอาเซียน และการระงับข้อพิพาทที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการปรึกษาหารือและข้อพิจารณาที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายโดยแท้ อาทิ

การเปิดตลาดตาม CEPT/AFTA มีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ตามบัญชีสินค้า 4 บัญชี คือ (1) สินค้าที่พร้อมลดเลิกทันที (Inclusion List หรือ IL) (2) สินค้าที่พร้อมจะลดเลิกในอนาคต (Temporary Exclusion List หรือ TEL) (3) สินค้าอ่อนไหวที่อาจลดเลิก (Sensitive List หรือ SL) และ (4) สินค้าที่อ่อนไหวมากไม่ลดเลิก (Highly Sensitive List หรือ HSL) เช่น ข้าวและน้ำตาล ซึ่งประสบการณ์ในทางปฏิบัติปรากฏว่าประเทศสมาชิกอาเซียนบางประเทศไม่ได้ปฏิบัติตามพันธกรณี เช่น ไม่ยอมนำเข้าสินค้าเข้ามอลดเลิกอัตราภาษีศุลกากร หรือนำสินค้าเข้ามอลดเลิกอัตราภาษีศุลกากรแล้วแต่ขอถอนออกไป เคยมีความพยายามที่จะระงับข้อพิพาทโดยการปรึกษาหารือเพื่อหาข้อยุติโดยฉันทามติ แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ โดยในท้ายที่สุดผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้มีความตกลงเป็นการเฉพาะเพื่อแก้ปัญหา เช่น อนุญาตให้ถอนสินค้าออกไปจากการลดเลิกอัตราภาษีศุลกากรได้

9. หลักเกณฑ์ในการห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติของ AEC มีลักษณะพิเศษอย่างไร¹⁴

1. ในด้านการค้าสินค้า (goods) WTO/GATT ห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติโดยไม่มีเงื่อนไข แต่ AEC/ATIGA ประเทศสมาชิกอาเซียนหนึ่งใดสามารถให้สิทธิพิเศษในด้านอัตราภาษีศุลกากรการนำเข้าสินค้าหนึ่งใดที่มีถิ่นกำเนิดจากประเทศนอกกลุ่มดีกว่าที่ให้ประเทศในกลุ่มตาม ATIGA ประเทศในกลุ่มมี

¹⁴ ดู ภาคผนวก ตาราง 5

สิทธิเพียงขอการปฏิบัติที่เท่าเทียม แต่การให้หรือไม่เป็นเอกสิทธิของประเทศอาเซียนที่ให้ (unilateral basis)¹⁵

2. ในด้านการค้าบริการ (services) WTO ห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติโดยไม่มีเงื่อนไข แต่ AEC/AFAS อนุญาตให้ประเทศอาเซียนที่พร้อมเจรจาเพื่อให้สิทธิพิเศษระหว่างกันโดยไม่ต้องให้สิทธิพิเศษนั้นกับประเทศอาเซียนที่ไม่พร้อมและไม่ได้เจรจาด้วย ประเทศอาเซียนที่ไม่พร้อมมีสิทธิเพียงขอการปฏิบัติที่เท่าเทียม แต่การให้หรือไม่เป็นไปตามความสมัครใจของประเทศอาเซียนที่ให้ (voluntary basis)¹⁶

3. ในด้านการลงทุน (investment) WTO ไม่มีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการลงทุนยกเว้น TRIMS ซึ่งห้ามเพียง (1) การบังคับให้ใช้วัตถุดิบในประเทศ และ (2) การบังคับให้ผลิตเพื่อส่งออก แต่ ASEAN AIA อนุญาตให้ประเทศอาเซียนที่พร้อมเจรจาเพื่อให้สิทธิพิเศษระหว่างกันได้ และบังคับให้ประเทศอาเซียนที่ไม่พร้อมสละสิทธิการได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียม แต่ ASEAN/ACIA ใช้หลักการเดียวกับ WTO คือ ห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติโดยไม่มีเงื่อนไข

หลักการดังกล่าวข้างต้นอาจก่อให้เกิดความสงสัยได้หลายประการ อาทิ (1) AEC จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมากน้อย หรือไม่ เพียงใด (2) AEC จะส่งเสริมให้มีการค้า

¹⁵ ATIGA Article 5: “With respect to import duties, after this Agreement enters into force, if a Member State enters into any agreement with a non-Member State where commitments are more favourable than that accorded under this Agreement, the other Member States have the right to request for negotiations with that Member State to request for the incorporation herein of treatment no less favourable than that provided under the aforesaid agreement. The decision to extend such tariff preference will be on a unilateral basis. The extension of such tariff preference shall be accorded to all Member States.”

¹⁶ AFAS Article IV bis: 1: “Notwithstanding the provisions of Article IV of this Framework Agreement, two or more Member States may conduct negotiations and agree to liberalize trade in services for specific sectors or sub-sectors (hereinafter referred to as “the participating Member States”). Any extension of such preferential treatment to the remaining Member States on an MFN basis shall be voluntary on the part of the participating Member States.”

ระหว่างประเทศในกลุ่ม (intra-ASEAN trade) ให้มากขึ้นได้มากน้อย หรือไม่ เพียงใด และ (3) AEC จะลดช่องว่างในระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศอาเซียนมากน้อยหรือไม่ เพียงใด

10. กระบวนการการระงับข้อพิพาทของอาเซียนมีลักษณะพิเศษอย่างไร¹⁷

กระบวนการการระงับข้อพิพาทของอาเซียนมีลักษณะที่ ยุ่งยาก/หลากหลาย/ซับซ้อน/เลือกได้/ไม่ใช่ได้/ไม่ระงับได้/ไม่เป็นข้อพิพาทได้/ท้ายที่สุดการทูต กล่าวคือ

1. ยุ่งยาก ที่ผ่านมา ตราสารอาเซียน (ASEAN instruments) แต่ละฉบับ จะมีกระบวนการการระงับข้อพิพาทของตนเอง ซึ่งแตกต่างกันไป เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้น คู่พิพาทจะต้องตรวจสอบว่าตราสารอาเซียนซึ่งเป็นเหตุแห่งข้อพิพาทมีกระบวนการพิพาท หรือไม่ อย่างไร ปัจจุบันการระงับข้อพิพาทขึ้นอยู่กับสาเหตุของข้อพิพาทเป็นสำคัญ กล่าวคือ เกิดจากตราสารอาเซียนหรือไม่ อนึ่ง จวบจนปัจจุบัน ยังไม่มีการใช้กระบวนการการระงับข้อพิพาทของอาเซียนหนึ่งใดระงับข้อพิพาทเลย ดังนั้น จึงไม่มีบรรทัดฐาน ซึ่งทำให้ขาดความแน่นอน และความเชื่อมั่น

2. หลากหลาย กล่าวคือ ถ้าข้อพิพาทเกิดจากตราสารอาเซียน (1) ตราสารอาเซียนนั้นมีกระบวนการการระงับข้อพิพาทอยู่ เป็นไปตามนั้น (2) ตราสารอาเซียนนั้น มีลักษณะเป็นความตกลงทางเศรษฐกิจ ใช้ EDSM 2004¹⁸ (3) ตราสารอาเซียนนั้น ไม่มีกระบวนการการระงับข้อพิพาท ใช้ PDSM 2010¹⁹ แต่ถ้าข้อพิพาทไม่ได้เกิดจากตราสารอาเซียน ให้ใช้ TAC 1976²⁰ เป็นกระบวนการในการระงับข้อพิพาท ซึ่งโดยทั่วไปได้แก่ (1) การปรึกษาหารือ และ (2) คำแนะนำจากคณะกรรมการระดับสูง (High Council) หากข้อพิพาทนั้นน่าจะมีผลกระทบต่อสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค (likely to disturb regional peace and harmony)

3. ซับซ้อน อาจเป็นไปได้ว่าข้อพิพาทหนึ่งอาจเข้าอยู่ในกระบวนการการระงับข้อพิพาทตั้งแต่ 2 ขึ้นไป และไม่รู้ว่าจะใช้กระบวนการใดตัดสิน อาทิ ถ้าข้อพิพาทเกิดขึ้นจากตราสารอาเซียนและตราสารอาเซียนนั้นมีกระบวนการการระงับข้อพิพาทของตนเองอยู่แล้ว เช่นการปรึกษาหารือเท่านั้น ซึ่งต้อง

¹⁷ ดู ภาคผนวก ตาราง 6

¹⁸ Enhanced Dispute Settlement Mechanism (2004)

¹⁹ Protocol on Dispute Settlement Mechanism attached to the ASEAN Charter (2010)

²⁰ Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia (1976)

เป็นไปตามนั้น²¹ และในขณะเดียวกันตราสารอาเซียนนั้นก็มีลักษณะเป็นความตกลงทางเศรษฐกิจด้วย เช่น CEPT/AFTA ซึ่งต้องใช้ EDSM 2004 ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับกระบวนการระงับข้อพิพาทภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO) ในกรณีเช่นนี้ จะใช้กระบวนการใดระงับ กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ได้เขียนไว้อย่างคลุมเครือว่า “ถ้าไม่ได้กำหนดไว้เป็นประการอื่น” (unless otherwise provided) ให้ใช้ EDSM 2004 ระงับ ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ จะถือได้หรือไม่ว่ากระบวนการระงับข้อพิพาทที่กำหนดไว้แล้ว คือ “การปรึกษาหารือ” คือ “การกำหนดไว้เป็นประการอื่น” ซึ่งถ้าถือได้เช่นนั้น ก็ต้องใช้การปรึกษาหารือ ไม่ใช่ EDSM 2004

4. เลือกได้ EDSM 2004 ข้อ 1(3) กำหนดไว้เป็นหลักการว่าคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งอาจเลือกไปใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทอื่นก็ได้ ตราบใดที่ยังไม่ได้ร้องขอให้ที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสทางเศรษฐกิจ (SEOM) พิจารณาจัดตั้งคณะผู้พิจารณา (Panel) อนึ่ง EDSM 2004 ข้อ 1 (2) กำหนดว่าให้ใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทตามความตกลงนี้ เพียงเท่าที่ไม่ขัดกับกระบวนการระงับข้อพิพาทพิเศษ (special and additional rules and procedures) ซึ่งมีกำหนดไว้ในในตราสารอาเซียนซึ่งเป็นมูลเหตุของข้อพิพาท อย่างไรก็ตาม EDSM 2004 ไม่ระบุชัดเจนว่าอะไรคือ “กระบวนการระงับข้อพิพาทพิเศษ” บ้าง เมื่อเป็นเช่นนี้ จะถือได้หรือไม่ว่า “การปรึกษาหารือ” ดังกล่าวข้างต้น เป็น “กระบวนการระงับข้อพิพาทพิเศษ” ซึ่งมีผลบังคับใช้เหนือ EDSM 2004²²

5. ไม่ใช่ได้ กล่าวคือ กฎบัตรอาเซียนข้อ 28 กำหนดไว้ว่า “หากมิได้กำหนดไว้เป็นประการอื่นในกฎบัตรอาเซียนนี้ (unless otherwise provided in this Charter) ประเทศอาเซียนสามารถใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทซึ่งกำหนดไว้ในข้อ 33 วรรค 1 ของกฎบัตรสหประชาชาติ (UN Charter) ซึ่งได้แก่ การเจรจา การพิสูจน์ข้อเท็จจริง การประสานท่าที การไกล่เกลี่ย การประนีประนอม และการอนุญาโตตุลาการ เป็นต้น ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ กระบวนการระงับข้อพิพาททั้งปวงของอาเซียนที่ได้กล่าวมาข้างต้น คือสิ่งที่กฎบัตรอาเซียน “กำหนดไว้เป็นประการอื่น” หรือไม่ ถ้าใช่ ผลที่ตามมาคือต้องใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทของอาเซียนเท่านั้น หรือมีเช่นนั้นก็ต้องใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทของอาเซียนก่อน จึงจะไปใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทซึ่งกำหนดไว้ในข้อ 33 วรรค 1 ของกฎบัตรสหประชาชาติได้²³

6. ไม่ระงับได้ กล่าวคือ กฎบัตรอาเซียนข้อ 26 กำหนดว่าข้อพิพาทใดซึ่งผ่านกระบวนการระงับข้อพิพาททั้งปวงของอาเซียนมาแล้วแต่ไม่สามารถระงับ ให้ถือว่าข้อพิพาทนั้นไม่ระงับ (unresolved dispute) ซึ่งจะต้องส่งไปให้ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ตัดสิน อย่างไรก็ตามก็ดี ในขณะนี้ยังไม่ชัดเจนว่าข้อพิพาทที่ไม่ระงับ (unresolved dispute) ต่างจากการไม่ปฏิบัติตามคำ

²¹ เช่น CEPT ข้อ 8 กำหนดให้ประเทศสมาชิกอาเซียนระงับข้อพิพาทที่มีสาเหตุมาจาก CEPT โดยสันติวิธีระหว่างกัน หากตกลงกันไม่ได้ให้อุทธรณ์ไปยัง AFTA Council และ AEM (ASEAN Economic Ministers) โดยลำดับ ทั้งนี้ โดยไม่มีกรอบเวลา และไม่มีกระบวนการพิจารณา

²² WTO มีบทบัญญัติในทำนองนี้เช่นเดียวกัน แต่ระบุชัดเจนว่า “กระบวนการระงับข้อพิพาทพิเศษ” คืออะไรบ้าง

²³ ดู ภาคผนวก ตาราง 6

ตัดสิน (non-compliance) หรือไม่ อย่างไร จะถือได้หรือไม่ว่าคำตัดสินทุกคำตัดสินระดับข้อพิพาทไปแล้ว เหลือแต่เพียงการปฏิบัติตาม และจะถือได้ด้วยหรือไม่ว่าการไม่ปฏิบัติตามคือข้อพิพาทที่ไม่ระงับ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้ ทำไมจึงต้องมีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามออกมาซ้ำซ้อนด้วย

7. **ไม่ถือเป็นข้อพิพาทได้** กล่าวคือ กฎบัตรอาเซียนกำหนดไว้ในข้อ 5 และข้อ 20 ว่า “การละเมิดกฎบัตรอาเซียนอย่างรุนแรงหรือการไม่ปฏิบัติตาม” (serious breach of the ASEAN Charter or non-compliance) ไม่ต้องใช้กระบวนการทางกฎหมายระงับ แต่ให้ส่งเรื่องไปให้ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ตัดสินเลย ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้ อาจถือได้ว่ากรณีนี้ไม่ใช่ข้อพิพาท เพราะข้อพิพาทต้องสามารถระงับด้วยวิธีการทางกฎหมาย และอาจถือได้ด้วยว่ากรณีนี้ไม่ใช่ข้อพิพาทที่ไม่ระงับด้วยเพราะไม่เคยผ่านกระบวนการทางกฎหมายเลย นอกจากนี้ ยังอาจเกิดปัญหาได้ว่า (1) อะไรคือ serious breach (2) อะไรคือ non-compliance (3) ใครเป็นผู้ตัดสิน (4) ใครเป็นผู้กล่าวหา (5) ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนจะเป็นผู้เริ่มเรื่องเอง โดยไม่มีผู้กล่าวหา ได้หรือไม่ (take judicial notice) (6) จะเกิดอะไรขึ้นถ้าที่ประชุมสุดยอดอาเซียนไม่สามารถตัดสินโดยฉันทามติ (ปิดคดี หรือ ถือเป็นข้อพิพาทที่ไม่ระงับ ซึ่งยังคงต้องอยู่ในระเบียบวาระการประชุมของที่ประชุมสุดยอดอาเซียนต่อไปจนกว่าเรื่องจะระงับ)

8. **ท้ายที่สุดการทูต** ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องของ ‘serious breach of the ASEAN Charter or non-compliance; ‘unresolved disputes’; และ ‘non-compliance’ อาจกล่าวได้ว่าข้อพิพาททั้งปวงในกรอบอาเซียนจะสิ้นสุดลงที่การวินิจฉัย หรือการไม่วินิจฉัย ของที่ประชุมสุดยอดอาเซียน และโดยที่ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนประกอบด้วยผู้นำของรัฐและรัฐบาล ซึ่งน่าจะมีลักษณะเป็นองค์กรทางการทูตและการเมืองมากกว่ากฎหมาย ดังนั้น จึงน่าจะสรุปได้ว่า “ท้ายที่สุดการทูต”

11. ประเทศไทยจะได้รับประโยชน์จาก AEC หรือไม่ อย่างไร

ประเทศไทยจะได้รับประโยชน์จาก AEC หรือไม่ อย่างไร มีประเด็นพิจารณาดังนี้

จุดแข็ง ประเทศไทยมีจุดแข็ง เช่น ในด้านการท่องเที่ยว การแพทย์ และการค้าชายแดน²⁴ การขนส่งระหว่างประเทศ เช่น โครงการรถไฟความเร็วสูงระหว่างคุนหมิง-สิงคโปร์²⁵ และโครงการทวาย²⁶

²⁴ การค้าชายแดนเป็นข้อยกเว้นของการห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติ ทั้งในด้านการค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุน ประเทศที่มีชายแดนติดต่อกัน สามารถให้สิทธิพิเศษระหว่างกันได้ โดยไม่ต้องให้สิทธิพิเศษนั้นกับประเทศอื่น แม้แต่ประเทศอาเซียนด้วยกัน

²⁵ Kunming-Singapore High Speed Railway

²⁶ Dawei Project

มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานดี มีโครงสร้างขั้นพื้นฐานดี มีประชากรมาก มีความเข้มแข็งในสินค้าเกษตรและอาหาร

จุดอ่อน ประเทศไทยมีจุดอ่อน อาทิ มีแรงงานข้ามชาติมาก มีปัญหาด้านยาเสพติดซึ่งส่วนใหญ่มาจากชายแดน มีค่าแรงงานสูง มีการทุจริตมาก มีข้อพิพาทกับประเทศเพื่อนบ้าน มีความไม่สงบภายใน มีความไม่มั่นคงทางการเมือง

ประเด็นต่างดั่งกล่าวข้างต้น เป็นเพียงข้อพิจารณาโดยไม่มีข้อสรุป

12. การค้าชายแดน

การค้าชายแดนเป็นข้อยกเว้นของหลักการการห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติ ทั้งในกรอบองค์การการค้าโลกและอาเซียน และทั้งในด้านการค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุน ข้อยกเว้นดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่กำหนดไว้แล้วใน GATT²⁷ GATS²⁸ และ AFAS²⁹ ซึ่งประเทศที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศอื่นหลายประเทศ เช่นไทย สามารถที่จะใช้สิทธิได้ โดยไม่จำเป็นต้องทำความตกลงขึ้นใหม่ เหมือนกับกรณีของเขตการค้าเสรี (FTA) และสหภาพศุลกากร (CU) ซึ่งจะต้องมีการเจรจาระหว่างกัน ซึ่งนับว่าเป็นความแตกต่างในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ที่เป็นประโยชน์ต่อไทยมาก

²⁷ GATT Article XXIV: 3(a) provides that ‘The provisions of this Agreement shall not be construed to prevent: Advantages accorded by any contracting party to adjacent countries in order to facilitate frontier traffic’;

²⁸GATS Article III: 3 provides that ‘The provisions of this Agreement shall not be so construed as to prevent any Member from conferring or according advantages to adjacent countries in order to facilitate exchanges limited to contiguous frontier zones of services that are both locally produced and consumed

²⁹AFAS Article IV provides that ‘3. The provisions of this Framework Agreement shall not be so construed as to prevent any Member State from conferring or according advantages to adjacent countries in order to facilitate exchanges limited to contiguous frontier zones of services that are both locally produced and consumed.’

การค้าชายแดน ไม่ใช้การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ แต่เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีชายแดนติดต่อกันเพื่อส่งเสริมการค้าท้องถิ่นที่อยู่ไม่ไกลจากชายแดนระหว่างประเทศทั้งสอง

13. เขตเศรษฐกิจพิเศษ

เขตเศรษฐกิจพิเศษ (special economic zones หรือ SEZs) ไม่ใช้การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ แต่เป็นเขต (ภูมิภาค) ที่ประเทศต่างๆ ได้กำหนดขึ้น โดยกฎหมายภายในของตน ให้เป็นเขตที่อุตสาหกรรม (industries) วิสาหกิจ (enterprises) บริษัท (companies) หรือการลงทุนอื่นๆ ที่ได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษ ในด้านภาษี ไม่ว่าจะเป็นภาษีศุลกากร (tariffs หรือ customs duties) ภาษีสรรพสามิต (excise taxes) ภาษีเงินได้ (income taxes) และอื่นๆ ตลอดจนระเบียบพิธีทางศุลกากร (customs formalities)

อนึ่ง ผู้ประกอบการธุรกิจดังกล่าวข้างต้น จะได้รับการอำนวยความสะดวกในด้านสาธารณูปโภคต่างๆ (infrastructures) เช่นไฟฟ้า น้ำประปา การคมนาคม การโทรคมนาคม และอื่นๆ

ทั้งนี้ โดยมักจะมีเงื่อนไขในการให้สิทธิพิเศษเหล่านั้น เช่น (1) ผู้ประกอบการธุรกิจ จะต้องผลิตและส่งสินค้าหรือบริการไปขายในต่างประเทศเท่านั้น (export performance requirements) และ/หรือ (2) จะต้องใช้สินค้าและบริการที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศเท่านั้น หรือเป็นสัดส่วนที่กำหนดไว้ (local content requirements)

SEZs มีขึ้น โดยมีจุดประสงค์สำคัญในการดึงดูดการลงทุน การพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะท้องถิ่นกันดาร การสร้างงานในชนบท ทั้งนี้ โดยการสร้างแรงจูงใจ การอำนวยความสะดวก ทั้งนี้ ภายใต้เงื่อนไขการปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ ในบางประเทศ เป็นเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนผ่านจากระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (socialism) ไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม (capitalism) เช่นประเทศจีน

Creskoff และ Peter Walkenhorst ได้ทำการศึกษา SEZs ให้กับธนาคารโลก (Policy Research Working Paper 4892) พบว่า เกือบทุกประเทศมีการจัดตั้ง SEZs ในชื่อต่างๆ กัน เช่น “Industrial free zone” and “export free zone” (Ireland); “maquiladora” (Mexico); “duty free export processing zone” and “free export zone” (ROK); “export processing zones”

(Philippines); “investment promotion zones”(Sri Lanka); “foreign trade zone” (India); “free zone” (UAE).³⁰

SEZs มีขนาดต่างๆ กัน นับตั้งแต่ขนาดแค้โรงงานไปจนถึงขนาดเมือง³¹

SEZs มีมานานแล้วในทางปฏิบัติของรัฐ แต่ปัจจุบันได้ทวีจำนวนมากขึ้น ธนาคารโลก พบว่าในปี 2008 มี SEZs จำนวน 2,300 แห่ง ในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่เปลี่ยนผ่านระบบเศรษฐกิจ (developing and transition countries) จำนวน 119 ประเทศ ในประเทศจีนแห่งเดียวมีถึง 660 แห่งซึ่งดำเนินการโดยรัฐบาลกลาง และ 1,346 แห่งซึ่งดำเนินการโดยรัฐบาลท้องถิ่น³²

อนึ่ง เป็นที่น่าสนใจว่า SEZs หลายแห่งในโลก ดำเนินการโดยเอกชน และโดยเหตุนี้ จึงไม่อยู่ในบังคับของ GATT และความตกลงระหว่างประเทศอื่นๆ ภายใต้องค์การการค้าโลก³³

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาในแง่กฎหมายแล้ว SEZs อาจก่อให้เกิดปัญหาด้านกฎหมายระหว่างประเทศหลายประการ กล่าวคือ

1. GATT และความตกลงทั้งหลายภายใต้ WTO ไม่มีบทบัญญัติว่าด้วย SEZs
2. อย่างไรก็ตาม สิ่งจูงใจและเงื่อนไขต่างๆ ภายใต้ SEZs ดังกล่าวข้างต้น อาจขัดกับบทบัญญัติของความตกลงภายใต้ WTO หลายฉบับ อาทิ GATT, ASCM (Agreement on subsidies and Countervailing Measures); AA (Agreement on Agriculture); TRIM (Agreement on Trade Related Investment Measures)

³⁰ Stephen Creskoff and Peter Walkenhorst, “Implications of WTO Disciplines for Special Economic Zones in Developing Countries”, at 7-8. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/4089>

³¹ Stephen and Peter อ้างแล้ว เชิงบรรณ 31 หน้า 7

³² Stephen and Peter อ้างแล้ว เชิงบรรณ 31 หน้า 8

³³ Stephen and Peter อ้างแล้ว เชิงบรรณ 31 หน้า 7 และ 12

3. ความตกลงเหล่านี้ มีหลักการสำคัญคือ (1) การห้ามไม่ให้ดำเนินการด้านภาษีต่างจากที่ตกลงกัน³⁴ (2) การห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติ³⁵ (3) การห้ามไม่ให้อุดหนุน โดยเฉพาะการอุดหนุนเพื่อการส่งออกและการอุดหนุนเพื่อลดการนำเข้า ซึ่งสินค้า³⁶

ปัจจุบัน ประเทศไทยก็มีดำริที่จะจัดตั้ง SEZs ขึ้นในหลายจังหวัด โดยเฉพาะตามบริเวณชายแดน ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรศึกษาข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายดังกล่าวข้างต้นอย่างจริงจัง ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเพื่อป้องกันไม่ให้ประเทศไทยถูกฟ้องร้องใน WTO

14. กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับประชาคมอาเซียน

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๔๒

มาตรา ๕ การอนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พิจารณาโดยคำนึงถึงผลดีและ ผลเสียต่อความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศิลปวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของประเทศ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพลังงานและการรักษาสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค ขนาดของกิจการ การจ้างแรงงาน การถ่ายทอดเทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา

มาตรา ๘ ภายใต้บังคับมาตรา ๖ มาตรา ๗ มาตรา ๑๐ และมาตรา ๑๒

(๑) ห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจที่ไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบกิจการ ด้วยเหตุผลพิเศษตามที่กำหนดไว้ในบัญชีหนึ่ง

(๒) ห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจที่เกี่ยวกับความปลอดภัย หรือความมั่นคงของประเทศ ธุรกิจที่มีผลกระทบต่อศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และทัศนกรรมพื้นบ้าน หรือธุรกิจที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ตามที่กำหนดไว้ในบัญชีสอง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีโดยการอนุมัติของคณะรัฐมนตรี

³⁴ GATT Article II

³⁵ GATT Article I and Article III

³⁶ GATT Article XVI and its Ad Article; ASCM Part II (Prohibited Subsidies), Part III (Actionable Subsidies); Part IV (Non-Actionable Subsidies), and Part VIII (Developing Country Members); AA Articles 1, 12, 13, and Annex 2; TRIM Article 2

(๓) ห้ามมิให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจที่คนไทยยังไม่มีความพร้อมที่จะแข่งขันในการประกอบกิจการกับคนต่างด้าว ตามที่กำหนดไว้ในบัญชีสาม เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

มาตรา ๑๐ บทบัญญัติมาตรา ๕ มาตรา ๘ มาตรา ๑๕ มาตรา ๑๗ และมาตรา ๑๘ ไม่ใช้บังคับแก่คนต่างด้าวที่ประกอบธุรกิจตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ โดยได้รับอนุญาตจากรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นการเฉพาะกาล

คนต่างด้าวที่ประกอบธุรกิจตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ โดยสนธิสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีหรือมีความผูกพันตามพันธกรณี ให้ได้รับยกเว้นจากการบังคับใช้บทบัญญัติแห่งมาตราต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง และให้เป็นไปตามบทบัญญัติและเงื่อนไขของสนธิสัญญานั้น ซึ่งอาจรวมถึง การให้สิทธิคนไทยและวิสาหกิจของคนไทยเข้าไปประกอบธุรกิจในประเทศสัญญาของคนที่ต่างด้าวนั้นเป็นการต่างตอบแทนด้วย

มาตรา ๑๓ ในกรณีที่มีกฎหมายอื่นกำหนดเรื่องการถือหุ้น การเป็นหุ้นส่วนหรือการลงทุนของคนต่างด้าว การอนุญาตหรือการห้ามคนต่างด้าวในการประกอบธุรกิจบางประเภทหรือกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวไว้เป็นประการใด ให้ใช้บังคับตามกฎหมายดังกล่าวและมีให้นำความในพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับในส่วนที่มีกฎหมายอื่นกำหนดไว้เป็นการเฉพาะแล้ว

มาตรา ๑๔ ทุนขั้นต่ำที่คนต่างด้าวใช้ในการเริ่มต้นประกอบธุรกิจในประเทศไทยต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่าที่กำหนดในกฎกระทรวงแต่ต้องไม่น้อยกว่าสองล้านบาท

ในกรณีการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวในวรรคแรกเป็นธุรกิจที่ต้องได้รับอนุญาตตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ ทุนขั้นต่ำที่กำหนดในกฎกระทรวงสำหรับแต่ละธุรกิจต้องไม่น้อยกว่าสามล้านบาท

กฎกระทรวงที่ออกตามบทบัญญัติมาตรานี้ อาจกำหนดระยะเวลาทุนขั้นต่ำที่ต้องนำหรือส่งเข้ามาในประเทศไทยได้ด้วยก็ได้

ความในมาตรานี้ไม่ใช้บังคับกับกรณีที่คนต่างด้าวนำเงินหรือทรัพย์สินอันเกิดจากรายได้ที่ได้มาจากการประกอบธุรกิจเดิมที่เริ่มดำเนินการมาก่อนแล้วในประเทศไทยไปเริ่มประกอบธุรกิจรายอื่นหรือนำไปลงทุนหรือลงทุนในกิจการหรือในนิติบุคคลอื่น

มาตรา ๑๕ คนต่างด้าวจะประกอบธุรกิจตามบัญชีสองได้จะต้องมีคนไทยหรือนิติบุคคลที่มีใช้คนต่างด้าวตามพระราชบัญญัตินี้ถือหุ้นอยู่ไม่น้อยกว่าร้อยละสี่สิบของทุนของคนต่างด้าวที่เป็นนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะมีเหตุสมควร รัฐมนตรีโดยการอนุมัติของคณะรัฐมนตรีอาจผ่อนผันสัดส่วนในเรื่องดังกล่าวให้น้อยลงได้ แต่ต้องไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบห้า และต้องมีกรรมการที่เป็นคนไทยไม่น้อยกว่าสองในห้าของของจำนวนกรรมการทั้งหมด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๕๐

มาตรา ๒๒๔ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยหรือเขตอำนาจแห่งรัฐ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๕๐

มาตรา ๑๙๐ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ในการนี้ รัฐสภาจะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องดังกล่าว

ก่อนการดำเนินการเพื่อทำหนังสือสัญญากับนานาประเทศหรือองค์การระหว่าง ประเทศตามวรรคสอง คณะรัฐมนตรีต้องให้ข้อมูลและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และต้องชี้แจงต่อรัฐสภาเกี่ยวกับหนังสือสัญญานั้น ในการนี้ ให้คณะรัฐมนตรีเสนอกรอบการเจรจาต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบด้วย

เมื่อลงนามในหนังสือสัญญาตามวรรคสองแล้ว ก่อนที่จะแสดงเจตนาให้มีผลผูกพัน คณะรัฐมนตรีต้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึงรายละเอียดของหนังสือสัญญานั้น และในกรณีที่การปฏิบัติตามหนังสือสัญญาดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนหรือผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม คณะรัฐมนตรีต้องดำเนินการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบนั้นอย่างรวดเร็วเหมาะสม และเป็นธรรม

ให้มีกฎหมายว่าด้วยการกำหนดขั้นตอนและวิธีการจัดทำหนังสือสัญญาที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า หรือการลงทุนอย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งการแก้ไขหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญาดังกล่าวโดยคำนึงถึงความเป็นธรรมระหว่างผู้ที่ได้ประโยชน์กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปฏิบัติตามหนังสือสัญญานั้นและประชาชนทั่วไป

ในกรณีที่มีปัญหาตามวรรคสอง ให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญที่จะวินิจฉัยชี้ขาด โดยให้นำบทบัญญัติตามมาตรา ๑๕๔ (๑) มาใช้บังคับกับการเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยอนุโลม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๖๐

มาตรา ๑๗๘ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่นกับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญาหรือตามกฎหมายระหว่างประเทศหรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา และหนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าหรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวาง ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา ในการนี้ รัฐสภาต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา หากรัฐสภาพิจารณาไม่แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่ารัฐสภาให้ความเห็นชอบ

หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้า หรือการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวางตามวรรคสอง ได้แก่ หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี เขตศุลกากรร่วมหรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดหรือบางส่วน หรือหนังสือสัญญาอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ให้มีกฎหมายกำหนดวิธีการที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและได้รับการเยียวยาที่จำเป็นอันเกิดจากผลกระทบของการทำหนังสือสัญญาตามวรรคสามด้วย เมื่อมีปัญหาว่าหนังสือสัญญาใดเป็นกรณีตามวรรคสองหรือวรรคสามหรือไม่ คณะรัฐมนตรีจะขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยก็ได้ ทั้งนี้ ศาลรัฐธรรมนูญต้องวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับความขอ

15. กฎหมายไทยที่มีมิติระหว่างประเทศ

พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการพ.ศ. ๒๕๔๕

หมวด ๗

การยอมรับและบังคับตามคำชี้ขาด

มาตรา ๑๕ ในสัญญาระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนไม่ว่าเป็นสัญญาทางปกครองหรือไม่ก็ตาม คู่สัญญาอาจตกลงให้ใช้วิธีการอนุญาโตตุลาการในการระงับข้อพิพาทได้และให้สัญญาอนุญาโตตุลาการดังกล่าวมีผลผูกพันคู่สัญญา

มาตรา ๔๑ ภายใต้บังคับมาตรา ๔๒ มาตรา ๔๓ และมาตรา ๔๔ คำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการไม่ว่าจะได้อำนาจขึ้นในประเทศใดให้ผู้พ้นคู่พิพาท และเมื่อได้มีการร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจย่อมบังคับได้ตามคำชี้ขาดนั้น

ในกรณีคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการกระทำขึ้นในต่างประเทศ ศาลที่มีเขตอำนาจจะมีคำพิพากษาบังคับตามคำชี้ขาดให้ต่อเมื่อเป็นคำชี้ขาดที่อยู่ในบังคับแห่งสนธิสัญญา อนุสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศซึ่งประเทศไทยเป็นภาคี และให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่ประเทศไทยยอมตนเข้าผูกพันเท่านั้น

มาตรา ๔๒ เมื่อคู่พิพาทฝ่ายใดประสงค์จะให้มีการบังคับตามคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการให้คู่พิพาทฝ่ายนั้นยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจภายในกำหนดเวลาสามปีนับแต่วันที่อาจบังคับตามคำชี้ขาดได้เมื่อศาลได้รับคำร้องดังกล่าวให้รีบทำการไต่สวน และมีคำพิพากษาโดยพลัน

ผู้ร้องขอบังคับตามคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการจะต้องมีเอกสารดังต่อไปนี้ มาแสดงต่อศาล

(๑) ต้นฉบับคำชี้ขาด หรือสำเนาที่รับรองถูกต้อง

(๒) ต้นฉบับสัญญาอนุญาโตตุลาการ หรือสำเนาที่รับรองถูกต้อง

(๓) คำแปลเป็นภาษาไทยของคำชี้ขาดและสัญญาอนุญาโตตุลาการโดยมีผู้แปลซึ่งได้สาบานตัวแล้วหรือปฏิญาณตนต่อหน้าศาลหรือต่อหน้าเจ้าพนักงานหรือบุคคลที่มีอำนาจในการรับคำสาบาน หรือปฏิญาณหรือรับรองโดยเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการรับรองคำแปล หรือผู้แทนทางการทูตหรือกงสุลไทยในประเทศที่มีการทำคำชี้ขาดหรือสัญญาอนุญาโตตุลาการนั้น

มาตรา ๔๓ ศาลมีอำนาจทำคำสั่งปฏิเสธไม่รับบังคับตามคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการไม่ว่าคำชี้ขาดนั้นจะได้อำนาจขึ้นในประเทศใด ถ้าผู้ซึ่งจะถูกบังคับตามคำชี้ขาดพิสูจน์ได้ว่า

(๑) คู่สัญญาตามสัญญาอนุญาโตตุลาการฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่คู่สัญญาฝ่ายนั้น

(๒) สัญญาอนุญาโตตุลาการไม่มีผลผูกพันตามกฎหมายแห่งประเทศที่คู่สัญญาได้ตกลงกันไว้หรือตามกฎหมายของประเทศที่ทำคำชี้ขาดนั้น ในกรณีที่ไม่มีข้อตกลงดังกล่าว

(๓) ไม่มีการแจ้งให้ผู้ซึ่งจะถูกบังคับตามคำชี้ขาดรู้ล่วงหน้าโดยชอบถึงการแต่งตั้งคณะอนุญาโตตุลาการหรือการพิจารณาของคณะอนุญาโตตุลาการ หรือบุคคลดังกล่าวไม่สามารถเข้าถึงคดีในชั้นอนุญาโตตุลาการได้เพราะเหตุประการอื่น

(๔) คำชี้ขาดวินิจฉัยข้อพิพาทซึ่งไม่อยู่ในขอบเขตของสัญญาอนุญาโตตุลาการหรือคำชี้ขาดวินิจฉัยเกินขอบเขตแห่งข้อตกลงในการเสนอข้อพิพาทต่อคณะอนุญาโตตุลาการ แต่ถ้าคำชี้ขาดที่วินิจฉัยเกินขอบเขตนั้นสามารถแยกออกได้จากคำชี้ขาดส่วนที่วินิจฉัยในขอบเขตแล้วศาลอาจบังคับตามคำชี้ขาดส่วนที่วินิจฉัยอยู่ในขอบเขตแห่งสัญญาอนุญาโตตุลาการหรือข้อตกลงนั้นก็ได้

(๕) องค์ประกอบของคณะอนุญาโตตุลาการหรือกระบวนการพิจารณาของคณะอนุญาโตตุลาการ มิได้เป็นไปตามที่คู่พิพาทได้ตกลงกันไว้ หรือมิได้เป็นไปตามกฎหมายของประเทศที่ทำคำชี้ขาดใน กรณีที่คู่พิพาทมิได้ตกลงกันไว้ หรือ

(๖) คำชี้ขาดยังไม่มีผลผูกพัน หรือได้ถูกเพิกถอน หรือระงับใช้เสียโดยศาลที่มีเขตอำนาจ หรือภายใต้กฎหมายของประเทศที่ทำคำชี้ขาด เว้นแต่ในกรณีที่ยังอยู่ในระหว่างการขอให้ศาลที่มีเขต อำนาจทำการเพิกถอนหรือระงับใช้ซึ่งคำชี้ขาด ศาลอาจเลื่อนการพิจารณาคดีที่ขอบังคับตามคำชี้ขาดไป ได้ตามที่เห็นสมควร และถ้าคู่พิพาทฝ่ายที่ขอบังคับตามคำชี้ขาดร้องขอ ศาลอาจสั่งให้คู่พิพาทฝ่ายที่จะ ถูกบังคับวางประกันที่เหมาะสมก่อนก็ได้

มาตรา ๔๔ ศาลมีอำนาจทำคำสั่งปฏิเสธการขอบังคับตามคำชี้ขาดตามมาตรา ๔๓ ได้ ถ้า ปรากฏต่อศาลว่าคำชี้ขาดนั้นเกี่ยวกับข้อพิพาทที่ไม่สามารถจะระงับโดยการอนุญาโตตุลาการได้ตาม กฎหมายหรือถ้าการบังคับตามคำชี้ขาดนั้นจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ ประชาชน

มาตรา ๔๕ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลตามพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่

(๑) การยอมรับหรือการบังคับตามคำชี้ขาดนั้นจะเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือ ศีลธรรมอันดีของประชาชน

(๒) คำสั่งหรือคำพิพากษานั้นฝ่าฝืนต่อบทกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของ ประชาชน

(๓) คำสั่งหรือคำพิพากษานั้นไม่ตรงกับคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการ

(๔) ผู้พิพากษา หรือตุลาการซึ่งพิจารณาคดีนั้นได้ทำความเห็นแย้งไว้ในคำพิพากษา หรือ

(๕) เป็นคำสั่งเกี่ยวกับการใช้วิธีการชั่วคราวเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของคู่พิพาทตามมาตรา ๑๖

การอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลตามพระราชบัญญัตินี้ ให้อุทธรณ์ต่อศาลฎีกาหรือ ศาลปกครองสูงสุด แล้วแต่กรณี

พระราชบัญญัติปีโตรเลียม ๒๕๑๔

มาตรา ๕๓ ข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการที่รัฐมนตรีสั่งให้ผู้รับสัมปทาน แก้ไข เหตุที่จะสั่งเพิกถอน สัมปทานตามมาตรา ๕๒ และข้อพิพาทที่เกี่ยวกับปัญหาที่ว่าได้มีการปฏิบัติตามสัมปทานหรือไม่ ถ้า ไม่สามารถตกลงกันได้ ให้ดำเนินการ ระงับโดยอนุญาโตตุลาการตามวิธีการที่กำหนดในสัมปทาน

ในกรณีที่ผู้รับสัมปทานไม่ยอมปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของอนุญาโตตุลาการ หรือไม่ปฏิบัติตามคำ วินิจฉัยของอนุญาโตตุลาการภายในเวลาที่กำหนด ให้รัฐมนตรี มีอำนาจสั่งเพิกถอนสิทธิหรือประโยชน์ ทั้งหมดหรือบางส่วนหรือเพิกถอนสัมปทานได้

16. ผลกระทบของเขตการค้าเสรีต่อกฎหมายไทย

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) มีลักษณะเป็นเขตการค้าเสรี (Free Trade Area หรือ FTA) เพราะแม้ว่าอัตราภาษีศุลกากรในสินค้าที่ประเทศสมาชิกอาเซียนค้าขายระหว่างกันในเกือบทุกสินค้า จะถูกขจัดให้เป็นศูนย์ แต่แต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนก็ยังคงมีอำนาจที่จะกำหนดอัตราภาษีศุลกากรต่อสินค้าหนึ่งใดจากประเทศนอกกลุ่มเป็นของตนเองได้ตามนโยบายของตน ดังนั้น จึงไม่มีลักษณะเป็นสหภาพศุลกากร (Customs Union) เหมือนกับประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community) ดังที่ประชาชนทั่วไปเข้าใจ

ประเทศไทย ในฐานะที่เป็นประเทศสมาชิกอาเซียนมีพันธกรณีที่จะต้องอนุวัติการให้เป็นไปตามตราสารอาเซียน (ASEAN Instruments) ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ การยอมรับนับถือว่าอาเซียนเป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลและให้ถือว่ามีภูมิอำนาจในประเทศไทย การออกหรือแก้ไขกฎหมายว่าด้วยพิกัดอัตราภาษีศุลกากร การประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว และ ฯลฯ

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 178 โดยเฉพาะวรรค 2 และ วรรค 3 ที่กำหนดว่า “หนังสือสัญญาอื่นที่อาจมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม หรือการค้าการลงทุนของประเทศอย่างกว้างขวางตามวรรคสอง ได้แก่หนังสือสัญญาเกี่ยวกับการค้าเสรี เขตศุลกากรร่วม หรือการให้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติ หรือทำให้ประเทศต้องสูญเสียสิทธิในทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดหรือบางส่วน หรือหนังสือสัญญาอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ” ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา ดังนั้น การใดที่เกี่ยวกับการค้าเสรี ซึ่งมีความหมายกว้างขวางมาก หรือหนังสือสัญญาอื่นๆ ตามที่ระบุไว้ในวรรคนี้ ก็จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาด้วย

ภาคผนวก
ตาราง 1 หลักการสำคัญของ GATT

การค้าเสรี (Free Trade)	การเข้าถึงตลาด (Market Access)	การห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination)	ข้อยกเว้นอันจำกัด (Limited Exceptions)	ไม่ใช้กับกระบวนการผลิตที่ไม่มีผลต่อสินค้า (No NPR-PPMs)	การระงับข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพ (Effective DSM)
ตั้งอยู่บนพื้นฐาน ของความสามารถ เชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage) รัฐ ควรผลิตสินค้าที่ ตนชำนาญแล้วไป ซื้อขาย แลกเปลี่ยนกับ สินค้าที่ตนไม่ ชำนาญ และเพื่อ การนี้รัฐจะต้อง ไม่ปิดหรือ ปิดเป็นตลาด หากเป็นเช่นนี้ได้ ประชนในโลกก็ จะมีความกินดีอยู่ ดี นักคิดสำคัญใน เรื่องนี้ ได้แก่ Adam Smith และ David Ricardo เป็น อาทิ	-การห้ามหรือจำกัด การนำเข้าหรือ ส่งออกจะทำได้ -มาตรการเดียวที่ ทำได้คือภาษี ศุลกากร -มาตรการสำคัญใน การส่งเสริมการค้า เสรี ได้แก่การเข้าถึง ตลาดของประเทศ ต่างๆ โดย ปราศจากอุปสรรค ทั้งในด้านภาษี ศุลกากรและไม่ใช่ ภาษีศุลกากรเช่น กฎระเบียบต่างๆ ดังนั้น GATT จึง กำหนดให้มีการ เจรจาระหว่าง ประเทศภาคีเป็น ระยะๆ เพื่อขจัด อุปสรรคดังกล่าว เมื่อตกลงกันแล้วก็ ให้นำไปประกาศให้ ทราบโดยตารางข้อ ผูกพัน(Schedules	ในกรณีที่เป็นสินค้า ชนิดเดียวกันหรือ like products (คือสินค้าที่ (1) รูปร่างลักษณะ คล้ายกัน (2) เพื่อ จุดประสงค์ เดียวกัน (3) ผู้บริโภคนิยม เหมือนกัน (4) อยู่ ในรายการอัตรา ภาษีศุลกากร (tariff line) เดียวกัน และ (5) ปลอดภัย เหมือนกัน) สินค้า เหล่านั้นไม่ว่าจะมา จากประเทศภาคีใด จะต้องได้รับการ ปฏิบัติเหมือนกัน จากประเทศภาคีผู้ นำเข้า ทั้งในด้าน อัตราภาษีศุลกากร ก่อนสินค้าเข้า ประเทศ (การ ให้ผลปฏิบัติเยี่ยง	1. สินค้าถิ่น ตลาด จำกัด ห้ามนำเข้า 2. สินค้าขาด ตลาด จำกัด ห้ามนำส่งออก (แต่ทั้ง 1 และ 2 ต้องปฏิบัติอย่าง เสมอหน้า) 3. จำกัด ปกป้องศีลธรรม อันดี 4. จำกัด ปกป้องชีวิตหรือ สุขอนามัยคน สัตว์ หรือพืช 5. เกี่ยวกับการ อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ ที่อาจหมดสิ้น 6. เกี่ยวกับการ นำเข้าหรือ ส่งออกเงินหรือ ทอง 7. จำเป็นเพื่อ บังคับการให้	เดิม GATT ไม่ ใช้บังคับกับ กระบวนการ ผลิตทั้งปวง แต่ปัจจุบันไม่ใช่ กับ กระบวนการ ผลิตที่ไม่มีผล ต่อสินค้าที่ผลิต สำเร็จแล้ว อาทิ กึ่งที่จับโดยอวน ที่ไม่มีเครื่อง แยกเต่าทะเล (turtle excluder devices หรือ TEDs) อย่างไร ก็ดี หาก กระบวนการ ผลิตมี ผลกระทบต่อ สินค้าผลิต สำเร็จแล้ว เช่น DDT ตกค้างใน พืชผักผลไม้ หรือของเล่น	เริ่มด้วยการเจรจา ภายใต้กรอบเวลา (10 วันตอบ 30 เจรจา 60 เสร็จ นับ แต่มีคำร้อง) ต่อด้วย การพิจารณาของ Panel ซึ่งต้องเสร็จ ภายใน 9 (6+3) เดือน ต่อด้วยการ พิจารณาของ Appellate Body ในประเด็นกฎหมาย ซึ่งต้องเสร็จใน 90 (60+30) วัน ซึ่งคำ ตัดสินมีผลเสมอวัน แต่ประเทศภาคี ทั้งหมดจะคัดค้าน (negative consensus) ถ้าแพ้ ต้องแจ้ง ภายใน 1 เดือนว่า จะปฏิบัติตามคำ ตัดสินภายในเวลา เท่าไร ถ้าตกลงกัน ไม่ได้ระหว่าง คู่พิพาทภายใน 45

	of Commitment) ของทุกประเทศ ภาคี	ชาติที่ได้รับ อนุเคราะห์ยิ่งหรือ Most Favoured Nation Treatment (MFN) และภาษี ตลอดจน กฎระเบียบใน ประเทศหลังจาก สินค้าเข้าประเทศ แล้ว (การให้ผล ปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ หรือ National Treatment (NT)) ³⁷	เป็นไปตาม กฎหมายที่ไม่ขัด กับ GATT 8. เกี่ยวกับสินค้า ที่ผลิตจาก นักโทษ 9. เพื่อปกป้อง สมบัติของชาติ ในด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี 10. ข้อมูลซึ่ง หากเปิดเผยจะ เป็นภัยต่อความ มั่นคงแห่งชาติ 11. เกี่ยวกับ อาวุธ ยุทธโศปกรณ์ และวัสดุ กัมมันตรังสี 12. ต้องปฏิบัติ ตามพันธกรณีที่มี ตามกฎหมาย สหประชาชาติ เหล่านี้เป็นอาทิ 13. การค้า ชายแดน 14. เขตการค้า เสรี 15. สหภาพ ศุลกากร	เด็กซึ่งใช้สื่ อาจเป็น อันตรายต่อเด็ก เช่นนี้ กระบวนการ ผลิตจะเป็น เกณฑ์ในการ ห้ามนำเข้า หรือการเลือก ปฏิบัติด้วย โดย ผลของความตก ลง ASPS และ ATBT กระบวนการ ผลิตที่ไม่มี ผลกระทบต่อ สินค้าที่ผลิต สำเร็จแล้ว (Non-Product Related Processes and Production Methods หรือ NPR-PPMs) จะนำมาใช้ไม่ได้ เช่นอวนที่จับกุ้ง ที่มีเครื่องมือ แยกเต่าทะเล กับไม่มี มีผล	วัน ต้องให้ อนุญาโตตุลาการ ตัดสินภายใน 90 วัน หลังจาก Panel หรือ Appellate Body ตัดสิน แล้วแต่กรณี ชี้ขาด หลังจากนั้นถ้าไม่ ปฏิบัติตาม GATT อาจอนุญาตให้ผู้ ชนะตอบโต้ได้
--	--	--	---	---	--

³⁷ NT ใช้กับการแข่งขันระหว่างสินค้าจากต่างประเทศที่เสียภาษีศุลกากรแล้วกับสินค้าที่ผลิตในประเทศในประเทศภาคีที่นำเข้า

			16. ประชาคมเศรษฐกิจ 17. การปฏิบัติเป็นพิเศษกับประเทศกำลังพัฒนา เช่น GSP	ใดๆ กับกึ่งที่จับได้	
--	--	--	--	----------------------	--

ตาราง 2 ความแตกต่างระหว่างการค้าชายแดนกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ

การค้าชายแดน (Frontier Traffic)	เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone)
<p>การค้าชายแดนเป็นข้อยกเว้นของหลักการห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติ ทั้งในกรอบองค์การการค้าโลกและอาเซียน และทั้งในด้านการค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุน ข้อยกเว้นดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่กำหนดไว้แล้วใน GATT GATS และ AFAS ซึ่งประเทศที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศอื่น เช่นไทย สามารถที่จะใช้สิทธินี้ได้ โดยไม่จำเป็นต้องทำความตกลงขึ้นใหม่ เหมือนกับกรณีของเขตการค้าเสรี (FTA) และสหภาพศุลกากร (CU) ซึ่งนับว่าเป็นสิทธิที่เป็นประโยชน์ต่อไทยมาก</p> <p>การค้าชายแดน ไม่ใช่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ แต่เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีชายแดนติดต่อกันเพื่อส่งเสริมการค้าท้องถิ่นที่อยู่ไม่ไกลจากชายแดนระหว่างประเทศทั้งสอง</p>	<p>เขตเศรษฐกิจพิเศษ (special economic zones หรือ SEZs) ไม่ใช่การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ แต่เป็นเขต (ภูมิภาค) ที่ประเทศต่างๆ ได้กำหนดขึ้น โดยกฎหมายภายในของตน ให้เป็นเขตที่อุตสาหกรรม (industries) วิสาหกิจ (enterprises) บริษัท (companies) หรือการลงทุนอื่นๆ ที่ได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษ ในด้านภาษี ไม่ว่าจะเป็นภาษีศุลกากร (tariffs หรือ customs duties) ภาษีสรรพสามิต (excise taxes) ภาษีเงินได้ (income taxes) อนึ่ง ผู้ประกอบการธุรกิจดังกล่าวข้างต้น จะได้รับการอำนวยความสะดวกในด้านสาธารณูปโภคต่างๆ (infrastructures) ทั้งนี้ โดยมักจะมีเงื่อนไขในการให้สิทธิพิเศษเหล่านั้น เช่น (1) ผู้ประกอบการธุรกิจ จะต้องผลิตและส่งสินค้าหรือบริการไปขายในต่างประเทศเท่านั้น (export performance requirements) และ/หรือ (2) จะต้องใช้สินค้าและบริการที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศเท่านั้น หรือเป็นสัดส่วนที่กำหนดไว้ (local content requirements)</p>

ตาราง 3 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

Free Trade Area (FTA)	Customs Union (CU)	Economic Community (EC)
<ul style="list-style-type: none"> ● เพื่อให้การค้าระหว่างประเทศในกลุ่มดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันการค้ากับประเทศนอกกลุ่มไม่เลวไปกว่าเดิม ● ด้วยเหตุนี้ อัตรภาษีศุลกากรและกฎระเบียบอันเป็นข้อจำกัดจะต้องถูกขจัดให้หมดไปในสินค้าซึ่งประเทศในกลุ่มค้าขายกันในเรื่องทุกรายการ (duties and other restrictive regulations of commerce shall be eliminated in substantially all the trade) ● การห้ามนำเข้าสินค้าจากประเทศในกลุ่มจะทำได้ ยกเว้นภายใต้เงื่อนไขบางประการ เช่นการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ (balance of payment) แต่ไม่รวมถึงมาตรการปกป้อง (safeguards) ดูหน้า 3 ● อย่างไรก็ดี แต่ละประเทศในกลุ่มยังคงสามารถที่จะมีอัตรภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าจากประเทศนอกกลุ่มเป็นของตนเอง (separate external tariffs) ซึ่งอาจต่างกัน แต่อัตรภาษีศุลกากรดังกล่าวจะต้องไม่สูงไปกว่าเดิม หลังจากมีการรวมกลุ่มแล้ว 	<ul style="list-style-type: none"> ● เพื่อให้การค้าระหว่างประเทศในกลุ่มดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันการค้ากับประเทศนอกกลุ่มไม่เลวไปกว่าเดิม ● ด้วยเหตุนี้ อัตรภาษีศุลกากรและกฎระเบียบอันเป็นข้อจำกัดจะต้องถูกขจัดให้หมดไปในสินค้าซึ่งประเทศในกลุ่มค้าขายกันในเรื่องทุกรายการ (duties and other restrictive regulations of commerce shall be eliminated in substantially all the trade) ● การห้ามนำเข้าสินค้าจากประเทศในกลุ่มจะทำได้ ยกเว้นภายใต้เงื่อนไขบางประการ เช่นการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ (balance of payment) แต่ไม่รวมถึงมาตรการปกป้อง (safeguards) ● แต่ทั้งนี้ ประเทศในกลุ่มจะต้องมีอัตรภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าจากประเทศนอกกลุ่มเป็นอัตราเดียว (common external tariffs) โดยการนำเอาอัตรภาษีศุลกากรเดิมซึ่งอาจต่างกันมาหาค่าเฉลี่ย 	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่มีหลักเกณฑ์ แต่ในความเข้าใจของคนทั่วไป การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการค้า น่าจะมากกว่า FTA และ CU ● สำหรับ AEC กฎบัตรอาเซียนข้อ 1 วรรค 7 กำหนดให้ AEC เป็น เขตที่มีตลาดเดียวและฐานการผลิตเดียว ซึ่งมีความมั่นคง ความเจริญรุ่งเรือง และมีการรวมตัวทางเศรษฐกิจซึ่งจะอำนวยให้สินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน ตลอดจนนักธุรกิจ ผู้ประกอบวิชาชีพ ผู้มีทักษะ และแรงงานเคลื่อนไหวได้อย่างเสรี ● อย่างไรก็ดี โดยที่ประเทศอาเซียนยังคงมีอำนาจอธิปไตยโดยสมบูรณ์กับประเทศนอกกลุ่มรวมทั้งในด้านอัตรภาษีศุลกากรที่ต่างกัน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ในด้านเหล่านี้เป็นอาทิ <ul style="list-style-type: none"> ○ แหล่งกำเนิดสินค้า ○ การยอมรับซึ่งมาตรฐานสินค้า ○ การยอมรับซึ่งการศึกษา ○ ความสะดวกในระเบียบพิธีศุลกากร ○ ความโปร่งใสของกฎหมาย

ตาราง 4 วิวัฒนาการของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในกรอบอาเซียน

ตราสารอาเซียน	มาตรการเปิดเสรี	มาตรการปกป้อง
Bangkok Declaration 1967	<ul style="list-style-type: none"> ● กำหนดว่าจุดประสงค์แรกของอาเซียนคือการเร่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ 	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่มีจุดประสงค์เกี่ยวกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ
PTA 1977	<ul style="list-style-type: none"> ● กำหนดความร่วมมือระหว่างอาเซียนในการเพิ่มพูนการค้าระหว่างกัน ให้สินค้าเกือบทุกชนิดซึ่งกันและกัน และไม่แย่งตลาดต่างประเทศกันเอง 	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีหากมีการนำเข้าสูงและเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง (serious injury) ต่อผู้ผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน (like products)
CEPT/AFTA 1992/2003	<ul style="list-style-type: none"> ● ลดเลิกอัตราภาษีศุลกากรในสินค้า 4 บัญชี (1) IL (2) TEL (3) SL และ (4) HSL ● IL เหลือ 0-5% ในปี 2003 ● TEL เพื่อโอนต่อไป IL ● SL/HSL เพื่อโอนต่อไป TEL ภายใน 2010 สำหรับ ASEAN 6; 2013 สำหรับ V; 2015 สำหรับ LM; 2017 สำหรับ C 	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีหากมีการนำเข้าสูงและเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง (serious injury) ต่อผู้ผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน (like products) หรือซึ่งแข่งขันกันโดยตรง (directly competitive products) ไม่โอนสินค้าไป IL หากมี real problem ● ไม่นำเข้าสินค้าหากปริมาณถึง trigger level สำหรับสินค้าใน SL/HSL ● ขอยกเว้นไม่ปฏิบัติตามพันธกรณี (waiver) หากมาตรการข้างต้นไม่บรรลุผล หากเป็นสินค้าข้าวและน้ำตาล
ATIGA/AEC 2009	<p>เลิกอัตราภาษีศุลกากรสำหรับสินค้าทุกชนิดภายในปี 2010 สำหรับ ASEAN 6; 2015-2017 สำหรับ CLMV</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีหากมีการนำเข้าสูงและเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรง (serious injury) ต่อผู้ผลิตสินค้าชนิดเดียวกัน (like products) ● ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีหากมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดดุลการชำระเงิน (balance of payment problem) ● ไม่นำเข้าสินค้าหากปริมาณถึง trigger level สำหรับสินค้าข้าวและน้ำตาล ● ไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีหากมี unforeseen difficulties

ตาราง 5 หลักเกณฑ์ในการห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติ

Goods	Services	Investment
WTO ห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติโดยไม่มีเงื่อนไข	WTO ห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติโดยไม่มีเงื่อนไข	WTO ไม่มีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการลงทุนยกเว้น TRIMS ซึ่งห้ามเพียง (1) การบังคับให้ใช้วัตถุดิบในประเทศ และ (2) การบังคับให้ผลิตเพื่อส่งออก
<p>ATIGA</p> <ul style="list-style-type: none"> ● สามารถให้สิทธิพิเศษกับประเทศนอกกลุ่ม ประเทศในกลุ่มมีสิทธิเพียงขอการปฏิบัติที่เท่าเทียม แต่การให้หรือไม่เป็นเอกสิทธิของประเทศอาเซียนที่ให้ (unilateral basis) 	<p>AFAS</p> <ul style="list-style-type: none"> ● อนุญาตให้ประเทศอาเซียนที่พร้อมเจรจาเพื่อให้สิทธิพิเศษระหว่างกันโดยไม่ต้องให้สิทธิพิเศษนั้นกับประเทศอาเซียนที่ไม่พร้อมและไม่ได้เจรจาด้วย ประเทศอาเซียนที่ไม่พร้อมมีสิทธิเพียงขอการปฏิบัติที่เท่าเทียม แต่การให้หรือไม่เป็นไปตามความสมัครใจของประเทศอาเซียนที่ให้ (voluntary basis) 	<p>AIA/ACIA</p> <ul style="list-style-type: none"> ● AIA อนุญาตให้ประเทศอาเซียนที่พร้อมเจรจาเพื่อให้สิทธิพิเศษระหว่างกันได้ และบังคับให้ประเทศอาเซียนที่ไม่พร้อมสละสิทธิการได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียม ● แต่ ACIA ใช้หลักการเดียวกับ WTO คือ ห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติโดยไม่มีเงื่อนไข

ตาราง 6 ลักษณะการระงับข้อพิพาทของอาเซียน

ยุ่งยาก/หลากหลาย/ซ้ำซ้อน/เลือกได้/ไม่ใช่ได้/ไม่ระงับได้/ไม่เป็นข้อพิพาทได้/ท้ายที่สุดการทูต	
ยุ่งยาก	<ul style="list-style-type: none"> ● ที่ผ่านมา ตราสารอาเซียน (ASEAN instruments) แต่ละฉบับ จะมีกระบวนการระงับข้อพิพาทของตนเอง ซึ่งแตกต่างกันไป ● ปัจจุบัน การระงับข้อพิพาทขึ้นอยู่กับสาเหตุของข้อพิพาทเป็นสำคัญ กล่าวคือ เกิดจากตราสารอาเซียนหรือไม่ ● ไม่มีบรรทัดฐาน เพราะไม่เคยมีการใช้จนถึงขณะนี้
หลากหลาย	<ul style="list-style-type: none"> ● ถ้าข้อพิพาทเกิดจากตราสารอาเซียน <ul style="list-style-type: none"> ○ ตราสารอาเซียนนั้นมีกระบวนการระงับข้อพิพาทอยู่ เป็นไปตามนั้น ○ ตราสารอาเซียนนั้น มีลักษณะเป็นความตกลงทางเศรษฐกิจ ใช้ EDSM 2004 ○ ตราสารอาเซียนนั้น ไม่มีกระบวนการระงับข้อพิพาท ใช้ PDSM 2010 ● ถ้าข้อพิพาทไม่ได้เกิดจากตราสารอาเซียน <ul style="list-style-type: none"> ○ ใช้ TAC <ul style="list-style-type: none"> ■ การปรึกษาหารือ ■ คำแนะนำจากคณะกรรมการระดับสูง (High Council) หากข้อพิพาทนั้นน่าจะมีผลกระทบต่อสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค (likely to disturb regional peace and harmony)
ซ้ำซ้อน	<ul style="list-style-type: none"> ● อาจเป็นไปได้ว่าข้อพิพาทหนึ่งอาจเข้าอยู่ในกระบวนการระงับข้อพิพาทตั้งแต่ 2 ขึ้นไป และไม่รู้ว่าจะใช้กระบวนการใดตัดสิน อาทิ ถ้าข้อพิพาทเกิดขึ้นจากตราสารอาเซียนและตราสารอาเซียนนั้นมีกระบวนการระงับข้อพิพาทของตนอยู่แล้ว เช่นการปรึกษาหารือเท่านั้น ซึ่งต้องเป็นไปตามนั้น และในขณะเดียวกันตราสารอาเซียนนั้นก็ยังมีลักษณะเป็นความตกลงทางเศรษฐกิจด้วย เช่น CEPT/AFTA ซึ่งต้องใช้ EDSM 2004 ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับกระบวนการระงับข้อพิพาทภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO) ในกรณีเช่นนี้ จะใช้กระบวนการใดระงับ ● กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ได้เขียนไว้อย่างคลุมเครือว่า “ถ้าไม่ได้กำหนดไว้เป็นประการอื่น (unless otherwise provided) ให้ใช้ EDSM 2004 ระงับ ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ จะถือได้หรือไม่ว่ากระบวนการระงับข้อพิพาทที่กำหนดไว้แล้ว คือ “การปรึกษาหารือ” คือ “การกำหนดไว้เป็นประการอื่น” ซึ่งถ้าถือได้เช่นนั้น ก็ต้องใช้การปรึกษาหารือ ไม่ใช่ EDSM 2004
เลือกได้	<ul style="list-style-type: none"> ● EDSM 2004 ข้อ 1(3) กำหนดไว้เป็นหลักการว่าคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งอาจเลือกไปใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทอื่นก็ได้ ตราบใดที่ยังไม่ได้ร้องขอให้ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสทางเศรษฐกิจ (SEOM) พิจารณาจัดตั้งคณะผู้พิจารณา (Panel) ● อนึ่ง EDSM 2004 ข้อ 1 (2) กำหนดว่าให้ใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทตามความตกลงนี้ เพียงเท่าที่ไม่ขัดกับกระบวนการระงับข้อพิพาทพิเศษ (special rules and procedures) ซึ่งมีกำหนดไว้ในในตราสารอาเซียนซึ่งเป็นมูลเหตุของข้อพิพาท อย่างไรก็ตาม EDSM 2004 ไม่ระบุชัดเจนว่าอะไร

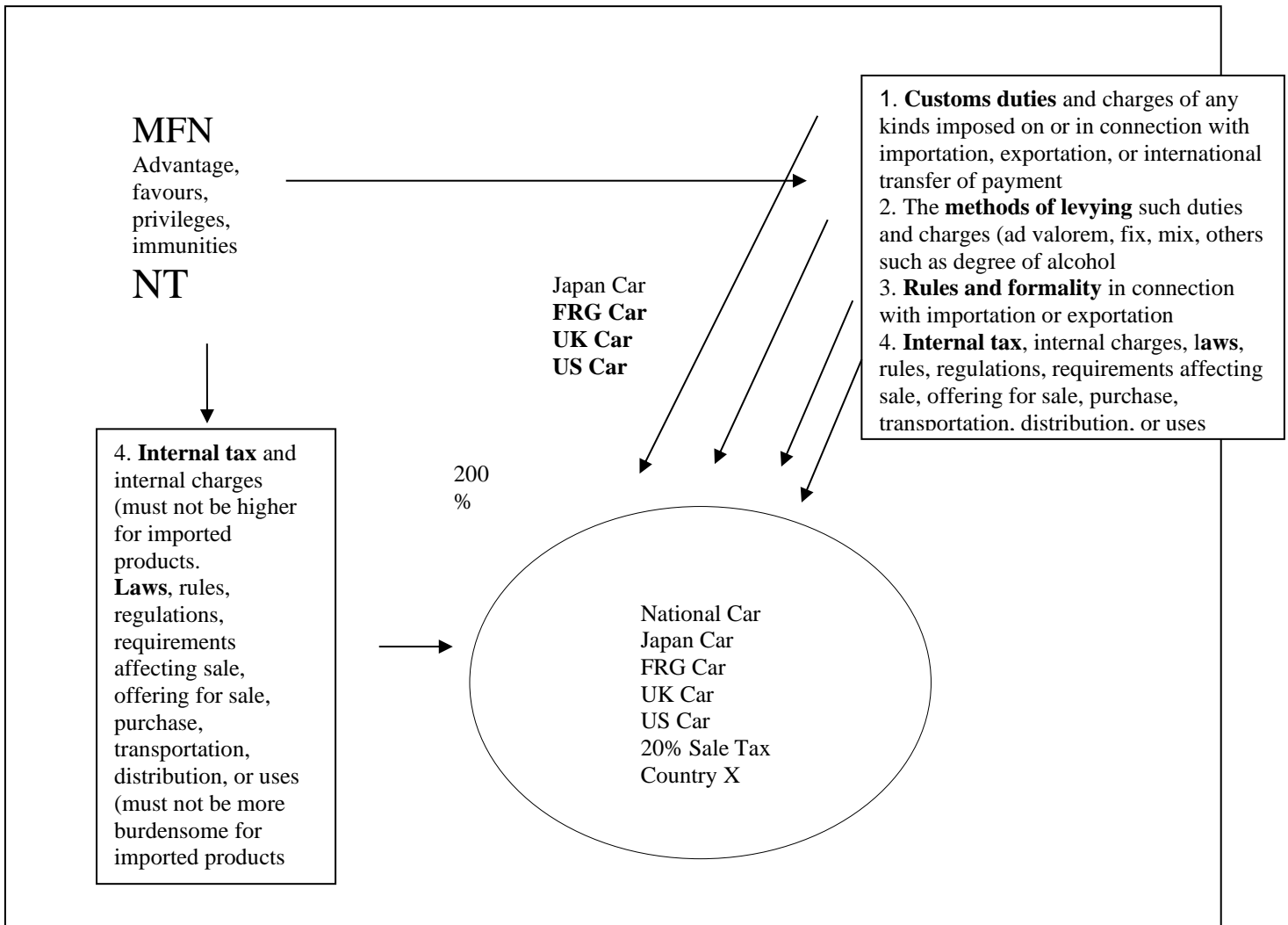
	<p>คือ “กระบวนการระงับข้อพิพาทพิเศษ” บ้าง เมื่อเป็นเช่นนี้ จะถือได้หรือไม่ว่า “การปรึกษาหารือ” ดังกล่าวข้างต้น เป็น “กระบวนการระงับข้อพิพาทพิเศษ” ซึ่งมีผลบังคับใช้เหนือ EDSM 2004</p> <ul style="list-style-type: none"> ● WTO มีบทบัญญัติในทำนองนี้เช่นเดียวกัน แต่ระบุชัดเจนว่า “กระบวนการระงับข้อพิพาทพิเศษ” คืออะไรบ้าง
ไม่ใช่ได้	<ul style="list-style-type: none"> ● กฎบัตรอาเซียนข้อ 28 กำหนดไว้ว่า “หากมิได้กำหนดไว้เป็นประการอื่นในกฎบัตรอาเซียนนี้ (unless otherwise provided in this Charter) ประเทศอาเซียนสามารถใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทซึ่งกำหนดไว้ในข้อ 33 วรรค 1 ของกฎบัตรสหประชาชาติ (UN Charter) ซึ่งได้แก่ การเจรจา การพิสูจน์ข้อเท็จจริง การประสานท่าที การไกล่เกลี่ย การประนีประนอม และการอนุญาโตตุลาการ เป็นต้น ● ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ กระบวนการระงับข้อพิพาททั้งปวงของอาเซียนที่ได้กล่าวมาข้างต้น คือสิ่งที่กฎบัตรอาเซียน “กำหนดไว้เป็นประการอื่น” หรือไม่ ถ้าใช่ ผลที่ตามมาคือ ต้องใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทของอาเซียนเท่านั้น หรือมีเช่นนั้นก็ต้องใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทของอาเซียนก่อน จึงจะไปใช้กระบวนการระงับข้อพิพาทซึ่งกำหนดไว้ในข้อ 33 วรรค 1 ของกฎบัตรสหประชาชาติได้
ท้ายที่สุดการทูต	<ul style="list-style-type: none"> ● ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องของ ‘serious breach of the ASEAN Charter and non-compliance; ‘unresolved disputes’; และ ‘non-compliance’ อาจกล่าวได้ว่า ข้อพิพาททั้งปวงในกรอบอาเซียนจะสิ้นสุดลงที่การวินิจฉัย หรือการไม่วินิจฉัย ของที่ประชุมสุดยอดอาเซียน และโดยที่ที่ประชุมสุดยอดอาเซียนประกอบด้วยผู้นำของรัฐและรัฐบาล ซึ่งน่าจะมีลักษณะเป็นองค์กรทางการทูตและการเมืองมากกว่ากฎหมาย ดังนั้น จึงน่าจะสรุปได้ว่า “ท้ายที่สุดการทูต”

Article 24:1	Article 24:2	Article 24:3	Article 25	Article 28
Disputes relating to specific ASEAN instruments shall be settled through the mechanisms and procedures provided for in such instruments.	Disputes which do not concern the interpretation or application of any ASEAN instrument shall be resolved peacefully in accordance with the Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia and	Where not otherwise specifically provided, disputes which concern the interpretation or application of ASEAN economic agreements shall be settled in accordance with the ASEAN	Where not otherwise specifically provided, appropriate dispute settlement mechanisms, including arbitration, shall be established for disputes which concern the	Unless otherwise provided for in this Charter, Member States have the right of recourse to the modes of

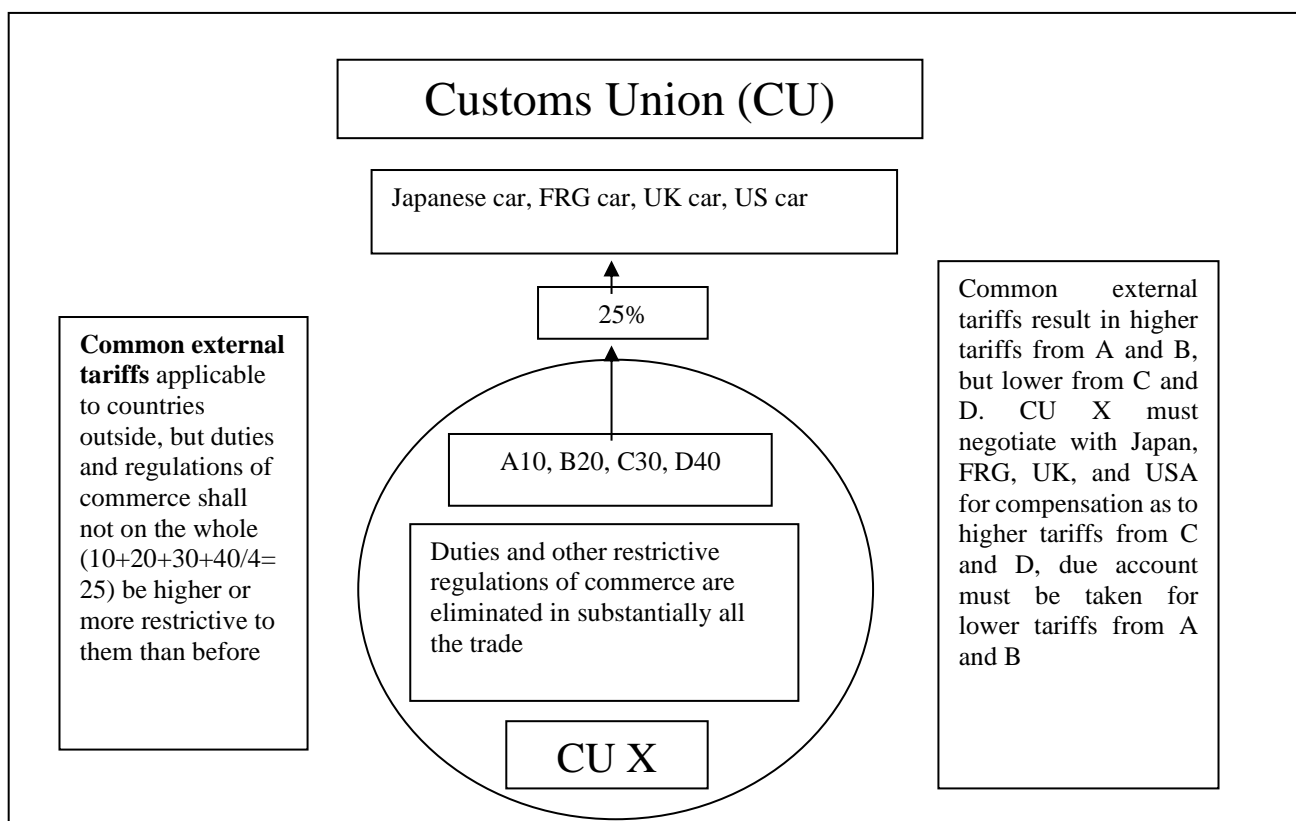
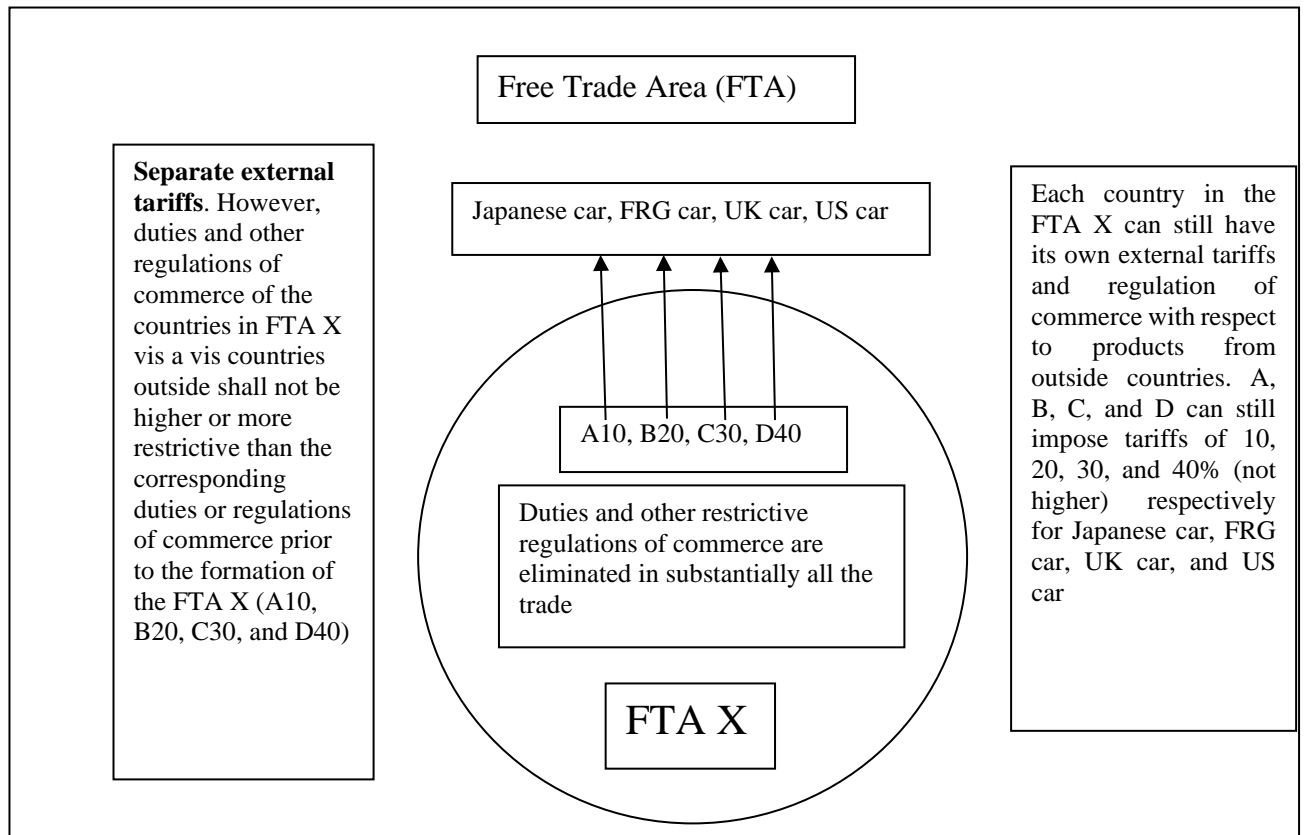
	its rules of procedure.	Protocol on Enhanced Dispute Settlement Mechanism (EDSM 2004)	interpretation or application of this Charter and other ASEAN instruments (PDSM 2010)	peaceful settlement contained in Article 33(1) of the Charter of the United Nations or any other international legal instruments to which the disputing Member States are parties.
ให้ระงับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับตราสารเฉพาะของอาเซียนโดยกลไกและขั้นตอนการดำเนินการที่กำหนดไว้ในตราสารนั้นๆ	ให้ระงับข้อพิพาทที่ไม่เกี่ยวข้องกับการตีความหรือการใช้ตราสารอาเซียนใดๆ โดยสันติตามสนธิสัญญาทางไมตรีและความร่วมมือแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และตามกฎหมายว่าด้วยขั้นตอนการดำเนินงานของสนธิสัญญาดังกล่าว	ในกรณีที่มีกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นเป็นการเฉพาะ ให้ระงับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการตีความหรือการใช้ความตกลงทางเศรษฐกิจของอาเซียนตามพิธีสารว่าด้วยกลไกระงับข้อพิพาทของอาเซียน	ในกรณีที่มีได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นเป็นการเฉพาะ ให้มีการจัดตั้งกลไกระงับข้อพิพาทที่เหมาะสมรวมถึงอนุญาโตตุลาการสำหรับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการตีความหรือการใช้กฎบัตรนี้ และตราสารอาเซียนอื่นๆ	หากมิได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่นใน กฎบัตรนี้ รัฐสมาชิกยังคงไว้ซึ่งสิทธิที่จะใช้วิธีการระงับข้อพิพาทอย่างสันติที่ระบุไว้ในข้อ 33(1) ของกฎบัตรสหประชาชาติ

				ติ หรือตรา สารทางกฎ หมาย ระหว่าง ประเทศอื่นๆ ที่รัฐสมาชิก คู่พิพาทเป็น ภาคี
--	--	--	--	--

MFN/NT Chart

FTA/CU Charts

บรรณานุกรม

ความตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดอัตราภาษีศุลกากร (General Agreement on Tariffs and Trade หรือ GATT)

WTO Document on “SYNOPSIS OF "SYSTEMIC" ISSUES RELATED TO REGIONAL TRADE AGREEMENTS”, Note by the Secretariat, WT/REG/W/37, 2 March 2

ASEAN Enhance Dispute Settlement Mechanism (2004) (EDSM 2004)

Protocol on Dispute Settlement Mechanism attached to the ASEAN Charter (2010)

Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia (1976)

Stephen Creskoff and Peter Walkenhorst, “Implications of WTO Disciplines for Special Economic Zones in Developing Countries”, at 7-8.

<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/4089>

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๔๒

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๔๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๕๐

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๖๐

พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการพ.ศ. ๒๕๔๕